

Міністерство освіти і науки України

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

Факультет економічних наук

Кафедра економічної теорії

Кваліфікаційна робота

освітній ступінь – бакалавр

на тему: « **Економіка добробуту: сучасні способи практичної реалізації**»

Виконав: студент 4-го року навчання,

Спеціальність:

051 «Економіка»

Гаврилюк Володимир Русланович

Керівник Біла І.С.,

кандидат економічних наук, доцент

Рецензент Шевченко О.О.,

кандидат економічних наук, доцент

Кваліфікаційна робота захищена

з оцінкою _____

Секретар ЕК _____

«____» _____ 20____ р.

Київ–2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	2
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІКИ ДОБРОБУТУ	6
1.1. Еволюція наукових напрямів економічної теорії добробуту	6
1.2. Ключові категорії економіки добробуту	12
1.3. Показники оцінки соціально-економічного добробуту.....	16
РОЗДІЛ 2 ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ДОБРОБУТУ: СВІТОВИЙ ДОСВІД	25
2.1. Інтеграція концепції економіки добробуту у сучасну економічну політику розвинених країн.....	25
2.2. Особливості впровадження економіки добробуту в Австрії.....	29
2.3. Особливості впровадження економіки добробуту в Польщі	32
2.4. Особливості впровадження економіки добробуту в Індонезії	37
РОЗДІЛ 3 ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ ДОБРОБУТУ В УКРАЇНІ.....	42
3.1. Аналіз соціально-економічних викликів у процесі реалізації економіки добробуту в Україні.....	42
3.2. Перспективи впровадження концепції економіки добробуту в Україні	57
ВИСНОВКИ	63
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	66
ДОДАТКИ.....	74

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасне суспільство стоїть перед низкою викликів, пов'язаних з підвищенням якості життя громадян та забезпеченням сталого розвитку. У цьому контексті концепція «економіки добробуту» набуває особливого значення. Здатність забезпечувати матеріальний та соціальний комфорт для громадян та зберігати природні ресурси для майбутніх поколінь стає важливим завданням для сучасного управління економікою.

Крім того, динаміка сучасного суспільного розвитку в Україні, посилена тривалою російською агресією, створила надзвичайно складні умови для забезпечення стабільного та високого рівня життя громадян країни. У період воєнних дій якість життя зазнає загострення, особливо серед суспільних груп, які є найбільш вразливими, а також серед тих, хто проживає на тимчасово окупованих територіях або неподалік від зон конфлікту. Це підкреслює необхідність негайних заходів з соціального захисту населення. Таким чином, вивчення та практичне застосування принципів економіки добробуту відображає актуальні потреби суспільства.

Теоретичні та методичні питання, присвячені проблемам державного регулювання економіки та підприємництва, знайшли своє відображення у дослідженнях багатьох вітчизняних вчених – І. Гринчишин, Л. Роббінс, А. Пігу, А. Маршалл, І. Літл, В. Міщан, Н. Ю-Кван, Дж. Гобсон, Дж. Хікс, К. Ерроу, А. Сен та інших. Цими науковцями висвітлено методологічні й макроекономічні питання регулювання державою трансформаційної економіки та меж її втручання, розроблено ряд аспектів проблеми становлення та розвитку підприємництва, в тому числі малого, запропоновано певні важелі механізму підтримки підприємництва в період трансформацій тощо. Разом із тим, попри значну кількість опублікованих праць та їх наукову цінність, чимало теоретичних і практичних аспектів проблематики залишаються дискусійними й потребують подальших досліджень.

Об'єктом дослідження є економічна теорія добробуту. **Предмет дослідження** – сучасні способи практичної реалізації економіки добробуту.

Мета дослідження – дослідження теоретичних аспектів економіки добробуту, її світового досвіду поширення в світі, а також викликів і перспективи реалізації економіки добробуту в Україні. Для досягнення визначеної мети дослідження передбачається виконання наступних завдань:

- розглянути еволюцію наукових напрямів економічної теорії добробуту;
- охарактеризувати ключові категорії економіки добробуту;
- визначити методи оцінки соціально-економічного добробуту;
- дослідити інтеграцію концепції економіки добробуту у сучасну економічну політику розвинених країн;
- ідентифікувати особливості впровадження економіки добробуту в Австрії;
- ідентифікувати особливості впровадження економіки добробуту в Польщі;
- ідентифікувати особливості впровадження економіки добробуту в Індонезії;
- проаналізувати соціально-економічних викликів у процесі реалізації економіки добробуту в Україні;
- окреслити перспективи впровадження концепції економіки добробуту у вітчизняній практиці.

Методи дослідження. Теоретичною основою дослідження стало вивчення й переосмислення основних здобутків світової та вітчизняної науки з проблем державного регулювання підприємництва. Для досягнення поставленої мети дисертаційного дослідження застосовувалися наступні методи: методи аналізу та синтезу – для вивчення еволюції наукових напрямів економічної теорії добробуту, а також систематизації та узагальнення наукової літератури; для вивчення ключових категорій економіки добробуту та показників оцінки соціально-економічного добробуту використовувалися методи логічного аналізу та класифікації; для дослідження інтеграції концепції економіки добробуту у сучасну економічну політику розвинених країн, а також для вивчення особливостей впровадження економіки добробуту в Австрії, Польщі та Індонезії використовувалися методи аналізу документів, порівняльного аналізу та індуктивного методу; методи емпіричного дослідження – для аналізу соціально-економічних викликів у процесі реалізації

економіки добробуту в Україні та визначення перспектив впровадження концепції економіки добробуту.

Наукова новизна одержаних результатів. Результати дослідження є внеском у розвиток досліджень щодо практичної реалізації концепції економіки добробуту, спробою окреслити шляхи її впровадження в Україні.

Практичне значення одержаних результатів. Отримані результати можуть бути використані в управлінській практиці, розробці економічних політик та стратегій розвитку, спрямованих на забезпечення сталого розвитку та підвищення якості життя громадян України. Рекомендації, що базуються на аналізі впровадження економіки добробуту в різних країнах, можуть бути корисними для українських державних та громадських структур у формуванні ефективних стратегій соціально-економічного розвитку.

Апробація результатів дослідження - результати дослідження були опубліковані у збірнику матеріалів конференції "Розвиток суспільства та науки в умовах цифрової трансформації" (Додаток А)

Структура роботи фактично відповідає змісту роботи та відображає її основні частини (вступ, розділи, висновки, список використаних джерел та додатки).

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІКИ ДОБРОБУТУ

1.1. Еволюція наукових напрямів економічної теорії добробуту

Економіка добробуту – це багатогранна галузь дослідження, яка зосереджена на розумінні та оцінці добробуту окремих осіб і суспільства в цілому через економічну призму. Але для того, щоб розібратися в особливостях економіки добробуту, важливо спочатку зрозуміти саме поняття добробуту. Добробут стосується економічного благополуччя людей і суспільства, яке можна виміряти прямо чи опосередковано в грошовому еквіваленті.

Існують різні теорії та погляди, які сприяють розумінню добробуту в економіці. Утилітарна теорія добробуту зосереджується на особистому добробуті або корисності, що охоплює задоволення і щастя, які отримують люди. Це включає як матеріальне, так і духовне задоволення (табл. 1.1) [3, с. 17–22].

Об'єктивна теорія добробуту розглядає особистий добробут у контексті доходу, багатства, володіння товарами та споживчих витрат [38].

Пізніші інтерпретації економіки добробуту змінили перспективу досліджень. І. Літл розглядав економіку добробуту як дослідження того, чи є одна економічна система кращою за іншу і чи виправдана зміна форми [5].

В. Міщан описав економіку добробуту як дисципліну, яка оцінює соціально доступні економічні умови на основі стандартів кращого чи гіршого. Цей погляд підкреслює важливість оцінки економічних подій в рамках встановлених етичних норм.

Н. Ю-Кван описав економіку добробуту як дослідження економічних станів та їхньої відносної переваги чи недоліків один над одним [40]. Ці різні точки зору загалом вказують на суть економіки добробуту, яка полягає в оцінці економічних

умов на основі критеріїв суспільного вибору та різних наявних систем (державних і ринкових), що в кінцевому підсумку дозволяє визначити оптимальні економічні результати.

Отже, економіка добробуту передбачає використання визначених критеріїв соціального відбору для оцінки економічних умов і систем з метою визначення найбільш сприятливого економічного статусу. Ця галузь спирається на низку теорій і поглядів для розв'язання складних питань, пов'язаних із суспільним добробутом та економічним процвітанням.

Її витоки сягають початку XX століття, коли вона стала усталеною дисципліною у Великій Британії. Згодом вона набула популярності та широко вивчалася у США, Франції та країнах Північної Європи. Цей напрямок спочатку ґрунтувалася на етичних принципах, але під час маргінальної революції 1870-х років етична традиція значною мірою поступилася місцем інженерній традиції. Лише у 1920-х роках стара економіка загального добробуту, прикладом якої був А. Пігу, відновила акцент на етиці. Згодом, у 1930-1940-х роках, нова хвиля економіки добробуту, відмінна за своїми етичними засадами, затьмарила стару економіку добробуту і здобула широке визнання [46].

Деякі вчені стверджують, що економіка добробуту бере свій початок з праць Дж. Гобсона, який зосередився на вивченні шляхів підвищення добробуту людей, принципів розподілу багатства та пропозицій щодо покращення розподілу багатства з метою усунення нерівності. Гобсон ввів поняття «органічного добробуту», наголошуючи на колективних соціальних потребах як основі для розрахунків добробуту [23].

Ці ранні дискусії та розробки заклали основу для подальшого розвитку економіки добробуту як галузі дослідження та практики. Згодом економіка добробуту розширилася і розвинулася, спричинивши значні зміни в економічній теорії та політиці.

В еволюції економічної думки твердження А. Маршалла про те, що «економіка – це наука про багатство, а також наука про вчених», розвинув А. Пігу. Він спирався на теорії А. Маршалла, зокрема на теорію кардинальної корисності та теорію часткової рівноваги, і сформулював всеосяжну систему економіки добробуту. У своїй фундаментальній праці «Багатство і добробут», опублікованій у 1912 році, А. Пігу вперше запропонував концепцію економіки добробуту як самостійного предмета. Згодом, у своїй книзі «Економіка добробуту», опублікованій у 1920 році, він формально заклав основи економіки добробуту, що принесло йому звання «батька економіки добробуту» в західній економічній науці [13].

Економіка добробуту А. Пігу зосереджувалася на двох ключових темах. По-перше, він зосереджувався на вимірюванні та сприянні соціальному та економічному добробуту. Він виступав за вирівнювання доходів як засіб досягнення цієї мети. По-друге, А. Пігу заглибився в розуміння того, як досягти оптимального розподілу виробничих ресурсів. На основі свого аналізу він дійшов висновку, що державне втручання в економіку є необхідним для досягнення цих цілей.

Визначення добробуту А. Пігу зосереджувалося на індивідуальній корисності або задоволеності, і він вважав, що суспільний добробут – це сукупність добробуту окремих членів суспільства. У цьому контексті соціально-економічний добробут – це та частина суспільного добробуту, яка може бути відкрито або опосередковано оцінена за допомогою грошових засобів. Він стверджував, що корисність різних індивідів може бути об'єднана для визначення загальної суспільної корисності, а кінцевою соціальною метою є досягнення максимального щастя. На думку А. Пігу, сприяння соціальному та економічному добробуту може бути досягнуто двома шляхами. По-перше, шляхом оптимізації розподілу виробничих ресурсів для максимізації національного доходу і, по-друге, шляхом

досягнення більш рівномірного розподілу без зменшення національного доходу. Він запропонував узгодити ці підходи зі стандартами ефективності та справедливості для оцінки соціальних та економічних вигод.

Виступаючи за оптимальний розподіл виробничих ресурсів, А. Пігу стверджував, що уряд повинен втручатися, щоб регулювати інвестиції та економічну діяльність для досягнення більшого суспільного блага. Він також пропонував використовувати прогресивний прибутковий податок, оподаткування нерухомості, посилення соціальної та культурної освіти, покращення здоров'я робітників та дітей, а також надання соціального забезпечення та допомоги як механізми покращення розподілу доходів без зменшення національного доходу [13].

Такі ключові фігури, як Л. Роббінс, кинули виклик існуючим припущенням про міжособистісну порівнянність та вимірювання корисності в традиційній теорії економіки добробуту. Л. Роббінс стверджував, що поєднання економіки та етики є логічно неможливим і що економіка повинна утримуватися від залучення питань етики або ціннісних суджень. Він виступав проти використання кардинальної корисності, стверджуючи, що суб'єктивний досвід людей не можна порівнювати, тому економіка повинна уникати кардинальності у своєму аналізі.

Ця нова перспектива набула популярності, і невдовзі Дж. Хікс переформулював оригінальну теорію Парето, створивши стандарт Парето — концепцію, яка вплинула на розвиток нової економіки добробуту. Запровадження стандарту Парето мало на меті дозволити економіці добробуту відмовитися від використання кардинальності, що призвело до розширення та розвитку стандарту Парето та оптимальності за Парето [35].

Стандарт Парето встановив зв'язок між оптимумом за Парето та економікою загальної рівноваги, що призвело до формулювання двох фундаментальних теорем економіки добробуту. Перша теорема економіки добробуту стверджує, що в

досконало конкурентній економіці, якщо існує конкурентна рівновага, вона є оптимальною за Парето. Друга теорема економіки добробуту стверджує, що в досконало конкурентній економіці, де корисність споживача і виробнича функція виробника є опуклими, оптимальний за Парето розподіл ресурсів може бути досягнутий за допомогою ринкового механізму.

Однак обмеження стандарту Парето стали очевидними, особливо в його жорсткому підході до порівняльних економічних умов. Це призвело до появи «школи компенсаційних стандартів» та «школи функцій соціального добробуту» як спроб доповнити стандарт Парето. Школа компенсаційних стандартів намагалася оцінити соціальний добробут, порівнюючи додаткові вигоди зі зменшеними вигодами в результаті соціальних перетворень, тоді як школа функцій соціального добробуту запровадила концепцію функції соціального добробуту, яка стала важливим аналітичним інструментом економіки добробуту.

Згодом економіка добробуту зіткнулася з проблемами, які призвели до періоду розгубленості, зокрема через обмеження аналітичної бази К. Ерроу та теорему про неможливість, що вплинуло на групу сучасних економістів добробуту, зокрема А. Сена, проаналізувати природу колективного вибору та обмежень теореми Ерроу. Це призвело до розробки систематичних рішень [24].

Таблиця 1.1

Етапи розвитку та теоретичні засади концепцій добробуту

Етап	Опис концепції добробуту	Дослідження та теоретичні засади
Утилітарна теорія	Добробут як утилітарна цінність	Фокус на особистому задоволенні та благополуччі, які включають як матеріальне, так і духовне задоволення

Об'єктивна теорія	Розгляд добробуту в контексті економічних показників	Центрується на доходах, багатстві, володінні товарами та споживчих витратах
Застосування методології І. Літтла	Економіка добробуту як оцінка ефективності різних економічних систем	Дослідження, чи є одна економічна система кращою за іншу та чи обґрунтована зміна форми
Підхід В. Міщана	Визначення добробуту на основі стандартів кращого чи гіршого	Важливість оцінки економічних подій в рамках встановлених етичних норм
Погляди Н. Ю-Квана	Економіка добробуту як дослідження відносної переваги різних економічних станів	Досліджує економічні стани і їхню відносну перевагу чи недоліки один над одним
Економіка добробуту А. Пігу	Систематичний підхід до добробуту на основі корисності та розподілу ресурсів	Розробка узагальненої системи для вимірювання та підвищення соціального та економічного добробуту через оптимізацію розподілу виробничих ресурсів
Стандарт Парето	Оптимум Парето як ідеал досягнення добробуту	Встановлення зв'язку між оптимумом за Парето та економікою загальної рівноваги, формулювання двох фундаментальних теорем економіки добробуту
Школа компенсаційних стандартів	Вимірювання добробуту шляхом порівняння додаткових та зменшених вигод	Оцінка вигод та збитків, співставлення цих вигод та втрат для визначення добробуту
Школа функцій соціального благополуччя	Використання функції соціального благополуччя для вимірювання добробуту	Роздуми щодо міжособистісних порівнянь та колективного вибору, включення розумних аргументів до аналітичних моделей
Сучасна економіка добробуту	Критичне осмислення теорії добробуту та її удосконалення	Роздуми щодо обмежень міжособистісних порівнянь, соціального вибору, пошук гуманітарних альтернатив

Джерело: складено автором на основі [9; 27; 43; 45; 52]

Отже, розвиток економіки добробуту та поява нової економіки добробуту ознаменували важливі кроки в цій галузі. Хоча нова економіка добробуту прагнула до об'єктивності й намагалася уникати оціночних суджень, вона також зіткнулася з притаманними їй обмеженнями. Так, було запропоновано, щоб нова економіка добробуту інтегрувала розумні аспекти старої економіки добробуту, такі як кардинальна корисність і міжособистісні порівняння, щоб досягти повного рейтингу соціального добробуту і теоретичної значущості. Крім того, було підкреслено, що розвиток економіки добробуту повинен рухатися в напрямку пом'якшення припущень для більш тісного узгодження з реальністю і подолання обмежень велферизму, який є наріжним каменем економіки добробуту.

1.2. Ключові категорії економіки добробуту

Поняття добробуту є неоднозначним і абстрактним, з численними інтерпретаціями й відсутністю загальноприйнятого визначення. Д. Макгрегора застерігає, що з аналітичної точки зору така невизначеність може бути небезпечною, акцентуючи на необхідності чіткого визначення концепції та її вимірів, щоб забезпечити «надійну епістемологічну та емпіричну основу» [17].

Від вузького фокуса на об'єктивних показниках економічних умов, житла, освіти та добробуту соціальні індикатори стали складнішими та багатовимірними, розширившись до суб'єктивних та екологічних компонентів. Таке більш цілісне розуміння добробуту з'явилося в середині 1970-х років у працях Е. Аллардта і продовжувало розвиватися, охоплюючи ресурси людей, їхню активність і прагнення до рівня життя в їхньому місцевому контексті (табл. 1.2) [4].

У сучасних концепціях багатовимірного добробуту можна виділити два впливові підходи – підхід, заснований на здібностях, і підхід, заснований на базових потребах. А. Сен заснував підхід, заснований на можливостях, і є одним з найвідоміших піонерів людиноцентричного розуміння добробуту [54]. Підхід на основі здібностей виник невдовзі після підходу на основі базових потреб, пов'язаного з П. Стрітенном, але приділяв більше уваги функціонуванню та ролі свободи [58]. У рамках цього підходу базові людські потреби є інструментально, а не внутрішньо важливими для досягнення евдемонічних функцій і здібностей, які є кінцевими об'єктами цінності. Концепція здібностей відображає фундаментальну важливість і внутрішню цінність автономії людини в досягненні різних ціннісних функцій (буття і діяльності). А. Сен стверджує, що «зрештою, основна увага має бути зосереджена на тому, яке життя ми ведемо і що ми можемо або не можемо робити, можемо або не можемо бути... Основний момент тут полягає в тому, що рівень життя насправді є питанням функціонування і здібностей, а не питанням безпосередньо багатства, товарів або комунальних послуг» [54].

Категорія базових потреб охоплює, серед іншого, матрицю фундаментальних людських потреб М. Ніфа (рис. 1.1). Цей підхід включає автономію як одну з базових потреб серед інших однаково важливих. Ця матриця організовує потреби та засоби їх задоволення у дві взаємопов'язані категорії: екзистенційні (потреби бути, мати, діяти та взаємодіяти) та аксіологічні (потреби в існуванні, захисті, прихильності, розумінні, участі, творенні, дозвіллі, ідентичності та свободі).

Рис. 1.1 Матриця людських потреб М. Ніфа

Джерело: складено автором на основі [39, с. 17].

Пояснюючи обґрунтування цієї структури, М. Ніф пише: «Людські потреби слід розуміти як систему: тобто, всі людські потреби взаємопов'язані та інтерактивні. За єдиним винятком потреби в існуванні, тобто в тому, щоб залишатися живим, в системі не існує жодних ієрархій. Навпаки, одночасність, взаємодоповнюваність і компроміси є характеристиками процесу задоволення потреб» [39]. Цей системний підхід до розгляду людських потреб нещодавно проявився в дослідженнях, що розглядають тимчасову роль, яку відіграють екосистемні послуги як проміжні засоби задоволення потреб.

У таблиці наведемо класифікацію категорій добробуту

Таблиця 1.2

Класифікація категорій добробуту

Категорії добробуту	Підтипи	Джерела даних
---------------------	---------	---------------

Об'єктивний добробут	Фізичні ресурси, зайнятість і дохід, освіта, здоров'я, житло	Офіційна статистика, індекси соціального розвитку
Суб'єктивний добробут	Задоволеність життям, автономія, соціальні зв'язки, особиста безпека	Психологічні тести, опитування населення
Багатовимірний добробут заснований на здібностях	Функції й здібності, свобода	Оцінки життєвого способу, індекси розвитку людського потенціалу
Багатовимірний добробут заснований на базових потребах	Екзистенційні потреби (бути, мати, діяти, взаємодіяти), аксіологічні (існування, захист, прихильність, розуміння, участь, креативність, дозволя, ідентичність, свобода)	Суспільні аналітичні моделі, вимір базових потреб в соціальній політиці

Джерело: складено автором на основі [9].

У широкому розумінні, об'єктивні компоненти (ключові категорії) добробуту включають багато матеріальних і соціальних атрибутів життєвих обставин людей, таких як фізичні ресурси, зайнятість і дохід, освіта, здоров'я і житло, які можна легко виміряти, а також їхню екологічну обумовленість [9]. Ці атрибути легко виміряти на основі кількісних статистичних даних, таких як частота або кількість. На відміну від цього, суб'єктивні компоненти добробуту відображаються в думках і почуттях людини щодо свого життя та обставин, а також у рівні задоволеності конкретними аспектами. Воно вимірюється психологічними реакціями, такими як задоволеність життям, автономія, майстерність, соціальні зв'язки та особиста безпека. У підсумку, добробут залежить від фізичного, соціального та психічного стану людей, задоволення їхніх основних потреб і здібностей, а також від можливостей і ресурсів, до яких вони мають доступ.

1.3. Показники оцінки соціально-економічного добробуту

В рамках руху за соціальні індикатори спроби виміряти добробут традиційно спиралися на об'єктивні компоненти, ті соціальні та економічні атрибути, які відображають життєві обставини людей, легко вимірюються на рівні населення та передаються у вигляді кількісних статистичних даних (Додаток А). До ранніх прикладів можна віднести піонерський проєкт і публікацію НАСА «Соціальні індикатори», Індекс фізичної якості життя, розроблений Д. Моррісом, а також багаторічну Програму соціальних індикаторів Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), яка вимірює соціальний добробут з 1970-х років [44].

Наразі найвпливовішим об'єктивним індикатором соціального добробуту є Індекс людського розивтку (ІЛР), що розраховується Програмою розвитку Організації Об'єднаних Націй (ПРООН) (рис. 1.2).

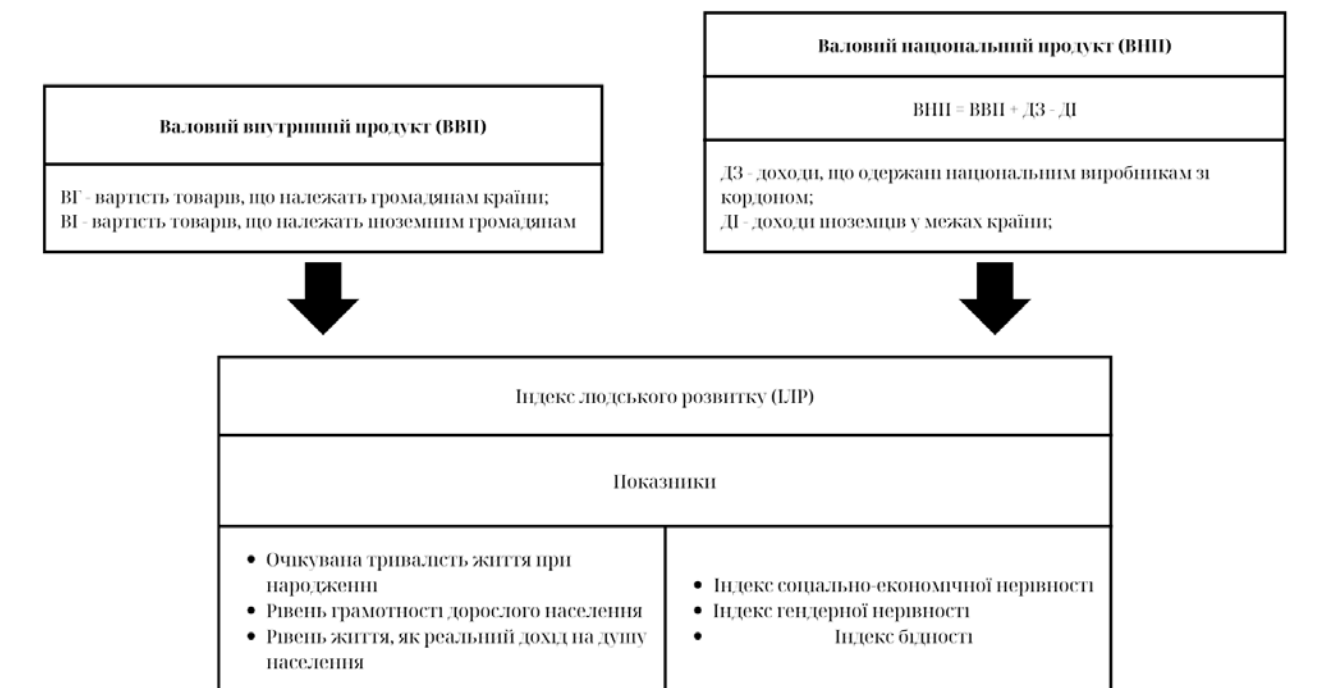

Рис. 1.2 Структура Індексу людського розвитку

Джерело: [10].

ІЛР – це комплексний індекс, який з 1990 року вимірює добробут шляхом агрегування чотирьох об'єктивних показників (очікувана тривалість життя при народженні; середня тривалість навчання; очікувана тривалість навчання; і валовий національний дохід на душу населення) за трьома вимірами – здоров'я, освіта та рівень життя [10].

Так, наприклад у дослідженнях Дж. Родрігеса використано метрику ІЛР для вивчення відносних моделей розвитку на територіях вирубки лісів у бразильській Амазонії. Дослідження показали, що бум і спад вирубки лісів асоціюються з вищими, ніж у середньому по країні, показниками ІЛР у районах активної вирубки лісів на прикордонних територіях, але нижчими за середні показники в міру того, як вирубка прогресує. При цьому, автор зазначає, що якби визначення добробуту

було розширене, щоб врахувати такі фактори, як насильство і примусова праця, ситуація як на прикордонних територіях, так і в зонах вирубки лісів виглядала б значно менш сприятливою. Це застереження підкреслює важливу роль, яку відіграють якісні та суб'єктивні показники у створенні повної картини добробуту громад на цих територіях. Дж. Родрігес припускає, що одним із викликів, які стоять перед регіоном Амазонії, є як «забезпечити, щоб майбутні шляхи розвитку призвели до стійкого покращення добробуту людей, уникаючи при цьому виснаження природи та послуг, які вона надає» [16].

Сам по собі ІЛР не може слугувати індикатором соціально-екологічно прийняттого шляху розвитку для громад, але дослідження, подібні до досліджень Родрігеса, допомагають розв'язувати цю проблему, оскільки вони вказують на сфери, які потребують подальших досліджень. Цей індекс також є корисним як відповідний проксі-показник для побудованого та людського капіталу, а також як цінний індикатор у ширшій оцінці задоволеності життям, пояснюючи значний відсоток варіації. Однак важливо пам'ятати, що всі ці об'єктивні індикатори мають певну частку суб'єктивності у виборі та зважуванні тем, за якими збираються дані.

Індекс Щасливої Планети (ІЩП) є ще одним показником оцінки соціально-економічного добробуту. Організації «Щаслива планета» використовує існуючі національні дані щодо задоволеності життям як один з компонентів системи індикаторів, яка, як і Національний індекс добробуту та декілька інших, розроблених за останнє десятиліття, намагаються виміряти екологічну ефективність добробуту (рис. 1.3).

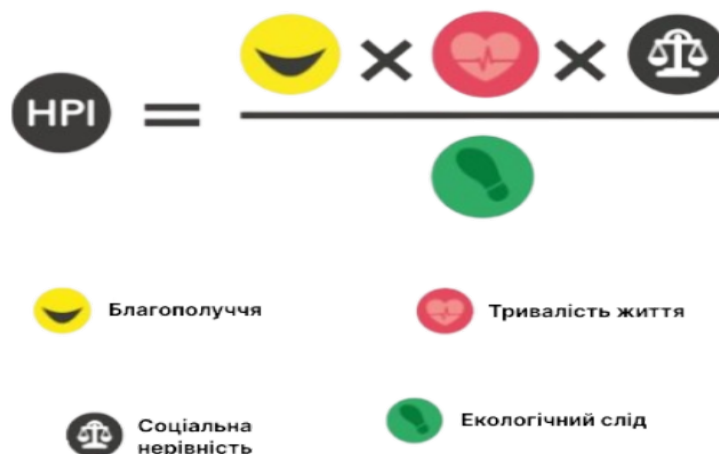

Рис. 1.3 Структура Індексу Щасливої Планети

Джерело: складено автором на основі [29].

ІЩП – це сукупність суб'єктивних та об'єктивних показників, що відображають якість життя, очікувану тривалість життя та широко визнаний показник екологічного сліду в єдиному вимірі сталого добробуту та його впливу на планету [29]. Компонент екологічного сліду надає метрику людського попиту на природу, вимірюючи кількість землі, необхідної для підтримки певної моделі споживання.

Індекс соціального захисту (ІСЗ) є цінним інструментом у дослідженнях, пов'язаних з економікою добробуту, пропонуючи розуміння ефективності та охоплення систем соціального захисту в різних країнах і регіонах. Економіка добробуту зосереджується на розподілі ресурсів і наданні товарів та послуг в економіці з метою максимізації суспільного добробуту. ІСЗ може зробити значний внесок у цю сферу, надаючи кількісні показники (рівень безробіття, витрати на системи охорон здоров'я, кількості непрацездатного населення, показників старіння населення тощо), які оцінюють комплексність, ефективність та справедливість систем соціального захисту (рис. 1.4).

Складові ІСЗ		
Безробіття	Охорона здоров'я	Непрацездатність
Соціальна підтримка	Старіння населення	Інші вразливі групи населення

Рис. 1.4 Структура Індексу Соціального Захисту

Джерело: складено автором на основі [29].

Зокрема, ІСЗ може виміряти, якою мірою система соціального захисту країни охоплює різні аспекти соціального ризику, включаючи безробіття, старість, інвалідність, охорону здоров'я, сім'ю та дітей. Цей аспект має вирішальне значення для розуміння глибини соціального захисту та його здатності захищати людей від різних форм економічної незахищеності.

Оцінюючи розробку та впровадження програм соціального захисту, ІСЗ може визначити, чи ці програми ефективно спрямовані на тих, хто їх найбільше потребує, і чи надають вони вигоди економічно ефективним чином. Це включає аналіз адміністративних витрат на виконання цих програм та їхнього впливу на участь на ринку праці та продуктивність.

У дослідженнях ІСЗ можна використовувати для порівняння систем соціального захисту в різних країнах, виявлення найкращих практик та оцінки політичних реформ. Наприклад, за допомогою ІСЗ можна дослідити вплив соціального захисту на скорочення бідності, рівень зайнятості та стан здоров'я населення. Крім того, дослідники можуть використовувати СРІ для вивчення ролі соціального захисту в забезпеченні економічної стабільності та стійкості до потрясінь, таких як економічні кризи або стихійні лиха.

Таким чином, ІСЗ може сприяти прийняттю політичних рішень, висвітлюючи сфери, які потребують вдосконалення, наприклад, розширення охоплення, підвищення рівня виплат або покращення дизайну програм. Надаючи комплексну та порівняльну базу, ІСЗ підтримує розробку політики на основі фактичних даних, спрямованої на підвищення добробуту та зменшення економічних диспропорцій.

Розподіл доходів є ще одним аспектом оцінки соціально-економічного добробуту і означає, як багатство і доходи розподіляються між окремими особами або домогосподарствами в суспільстві. В економіці добробуту метою є забезпечення справедливого розподілу ресурсів і надання всім членам суспільства доступу до гідного рівня життя.

Індекс розподілу доходів – це інструмент вимірювання, який використовується для оцінки того, як багатство і доходи розподіляються серед населення. Він дає змогу оцінити рівень нерівності в суспільстві та відстежити зміни в часі. Індекс зазвичай розраховується за допомогою статистичних методів, які враховують такі фактори, як рівень доходу, соціально-економічний статус та інші демографічні змінні (рис. 1.5).

В економіці загального добробуту більш рівномірний розподіл доходів часто вважається бажаним, оскільки це може призвести до покращення соціальної згуртованості, зниження рівня бідності та підвищення загального добробуту. Коли доходи розподіляються більш рівномірно, люди мають більше шансів отримати доступ до базових потреб, таких як їжа, житло, освіта та охорона здоров'я. Це може допомогти зменшити соціальні заворушення. Це може допомогти зменшити соціальні заворушення та покращити загальну стабільність у суспільстві.

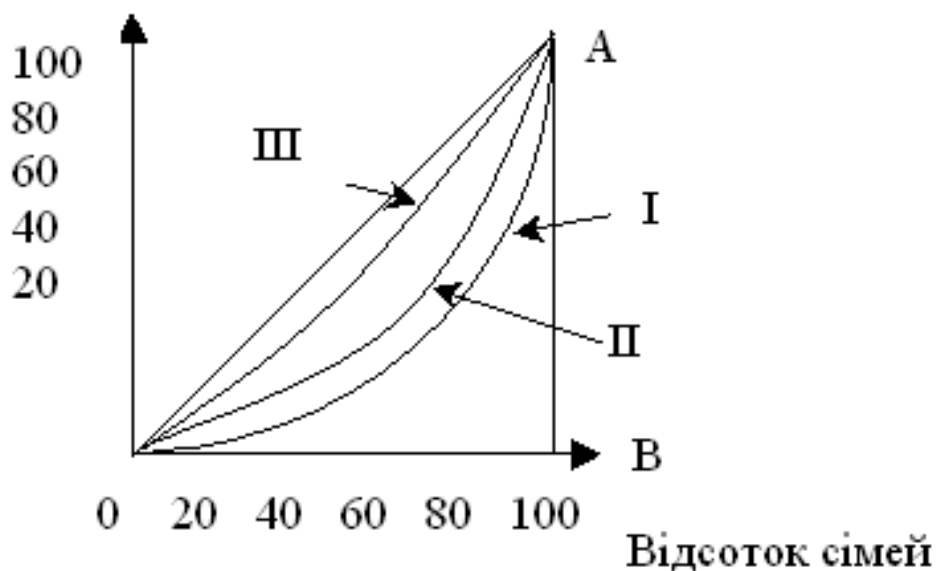

Рис. 1.5 Вимірювання Індексу Розподілу Доходів на основі методології Парето-Лоренца-Джінні

Джерело: складено автором на основі [40].

Найбільш поширеним показником для розрахунку індексу розподілу доходів є коефіцієнт Джині. Цей показник коливається від 0 до 1, де 0 означає ідеальну рівність (всі люди мають однаковий дохід), а 1 – ідеальну нерівність (одна людина отримує весь дохід, а інші не мають нічого). Коефіцієнт Джині розраховується як відношення кумулятивної частки доходу, отриманого різними процентильними групами населення, до кумулятивної частки населення. Чим більша площа між лінією ідеальної рівності (відомою як крива Лоренца) і фактичною кривою розподілу, тим вищий коефіцієнт Джині і тим вищий рівень нерівності в доходах.

Уряди та політики часто використовують індекс розподілу доходів для розробки та впровадження політики, спрямованої на зменшення нерівності доходів, сприяння соціальній інтеграції та підвищенню загального добробуту в суспільстві. Розуміючи та вимірюючи розподіл доходів, політики можуть

визначити сфери, де нерівність у доходах є найбільш вираженою, та спрямувати заходи на усунення цих диспропорцій.

Отже, у цьому розділі було розглянуто сучасні визначення та методи дослідження для оцінки добробуту людини в межах соціоекологічної системи:

1. Для оцінки соціально-економічного добробуту використовуються такі показники: Індекс людського розвитку (ІЛР), Індекс Щасливої Планети (ІЩП), Індекс соціального захисту (ІСЗ), Індекс розподілу доходів.

2. Індекс людського розвитку є сучасним індикатором добробуту, який вимірюється через здоров'я, освіту та рівень життя. ІЛР допомагає оцінити добробут громад, але йому не вистачає суб'єктивних показників.

3. Індекс Щасливої Планети (ІЩП) поєднує суб'єктивні та об'єктивні показники добробуту та екологічного впливу. Серед суб'єктивних показників можуть бути опитування громадян щодо їхнього особистого щастя та задоволення життям. Об'єктивні показники можуть включати такі фактори, як економічний розвиток, доступність освіти та охорони здоров'я, якість довкілля та екологічна стійкість.

4. Індекс соціального захисту (ІСЗ) дозволяє оцінити ефективність та справедливість систем соціального захисту. Цей індекс може включати об'єктивні показники, такі як рівень соціального забезпечення, доступність медичного обслуговування, рівень безробіття та ступінь нерівності в розподілі соціальних благ. Він допомагає визначити, наскільки ефективно працюють системи соціального захисту у розв'язанні проблем бідності, безробіття та інших соціальних викликів, а також наскільки справедливо ці системи розподіляють соціальні ресурси серед населення.

5. Розподіл доходів відображає, як багатство розподіляється у суспільстві та може впливати на соціальну стабільність. У цьому контексті коефіцієнт Джині є

популярним методом для вимірювання нерівності в розподілі доходів та розробки відповідних політик для боротьби з цією проблемою.

РОЗДІЛ 2 ПРАКТИЧНА РЕАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ДОБРОБУТУ: СВІТОВИЙ ДОСВІД

2.1. Інтеграція концепції економіки добробуту у сучасну економічну політику розвинених країн

Сьогодні у всіх розвинених країнах концепція економіки добробуту відіграє одну з провідних ролей у формуванні державної політики. Це спричинено тим, що розвинуті держави прагнуть максимізувати загальний добробут своїх громадян, що включає в себе не лише економічне зростання, а й рівень життя, доступність соціальних послуг, екологічну стійкість та інші важливі фактори. Якщо коротко розглянути поточну структуру видатків систем соціального забезпечення в країнах ОЕСР, то дані за 2023 рік показують, що медичні послуги та пенсії за віком є найбільш значущими категоріями соціальних видатків майже в усіх країнах, часто складаючи більше, ніж решта соціальних видатків разом узятих (див. рис. 2.1).

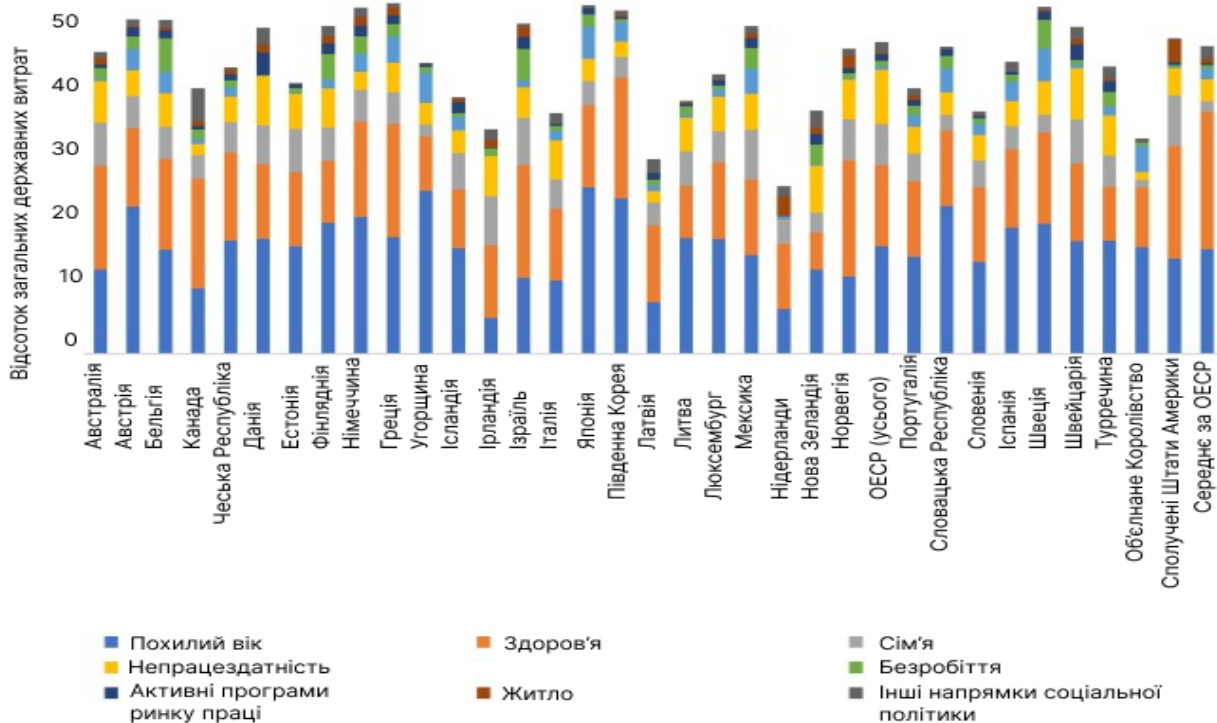

Рис. 2.1 Соціальні видатки за категоріями, у відсотках від загальних видатків сектору загального державного управління, 2023 рік

Джерело: [47].

Крім того, їхнє значення, ймовірно, лише зростатиме, оскільки державні витрати на охорону здоров'я як частка валового внутрішнього продукту (ВВП), за прогнозами, зростуть до 10,2% до 2030 року, тоді як пенсійні витрати зростуть до 9,4% до 2050 року.

Інтеграції концепції економічного добробуту стосується зростання відносних витрат на соціальне забезпечення і того, як ця динаміка може розвиватися в економіці, що не зростає. Аналізуючи державні витрати в країнах ОЕСР у динаміці, ми бачимо, що в більшості країн витрати на соціальне забезпечення, зокрема на охорону здоров'я, зростають швидше, ніж ВВП. Цілком ймовірно, що COVID-19 прискорив цей процес, принаймні в

середньостроковій перспективі. Це означає, що витрати на соціальне забезпечення поглинають дедалі більшу частку ВВП.

Третя особливість інтеграції економіки добробуту полягає в тому, як подолати логіку економічного зростання, закладену у самій системі добробуту. Залежність від зростання можна розглядати в широкому сенсі як умови, які вимагають продовження економічного зростання, щоб уникнути значних психологічних, соціальних та економічних втрат (наприклад, масового безробіття, погіршення стану здоров'я тощо). Конкретна форма, якої набуває залежність від зростання, варіюється від системи до системи.

Алліон розглядає логіку, що керує орієнтованою на зростання поведінкою в системі охорони здоров'я. Автор стверджує, що ресурсоемна модель економіки добробуту, яку сьогодні можна побачити в більшості розвинених країн, частково зумовлена фінансовими стимулами. Цей конфлікт між соціальними та фінансовими результатами економічної системи проявляється по-різному. Фармацевтичні компанії, наприклад, працюють у конкурентному, комерційному ринковому середовищі, яке має сильні стимули для максимізації прибутку, а не соціальної користі. Це має кілька згубних наслідків.

По-перше, це призводить до пріоритетного розвитку «комерційно привабливих» препаратів і препаратів, які мають незначну додаткову терапевтичну цінність порівняно з тими, що вже є на ринку, і, відповідно, нехтування соціально корисними, але менш прибутковими препаратами, такими як ті, що спрямовані на лікування тропічних захворювань.

По-друге, конкурентне ринкове середовище призводить до величезних сум, витрачених на маркетинг, а також до зворотного викупу, спрямованого на підвищення короткострокових цін на акції, з метою збереження частки ринку. Це своєю чергою відволікає кошти з тих сфер розробки ліків, які найбільш

необхідні для підтримки здоров'я населення. Подібну динаміку неіснуючих ринків можна спостерігати і в інших приватизованих секторах соціальної держави, включаючи соціальну допомогу, управління в'язницями та транспорт. Наявність олігополій постачальників та інформаційна асиметрія призводять до викривлення ринкових цін і надають постачальникам ринкову владу над споживачами. Ці механізми, серед іншого, збільшують витрати на соціальне забезпечення для урядів і споживачів.

Однак зміна цих орієнтованих на зростання логік і структур супроводжуватиметься політичними та структурними викликами для переходу після зростання (наприклад, подолання лобі з корисливими інтересами, таких як фармацевтична промисловість). І хоча крайнощі цієї ринкової моделі мають явно негативні наслідки, подвійна фінансова і соціальна мотивація є необхідними, хоча і суперечливими, частинами системи.

Отже, можна виділити наступні особливості інтеграції концепції економічного добробуту у сучасну економіку розвинутих країн:

1. Основними категоріями соціальних видатків є медичні послуги та пенсії за віком, які займають найбільшу частку в структурі видатків.
2. Збільшення витрат на соціальне забезпечення в країнах ОЕСР випереджає зростання ВВП, що посилюється через наслідки пандемії COVID-19.
3. Існування залежності від економічного зростання в системі добробуту, яке вимагає продовження зростання для уникнення значних соціально-економічних втрат.
4. Конфлікт між соціальними та фінансовими результатами економічної системи, зокрема в системі охорони здоров'я, де фінансові стимули призводять до пріоритетного розвитку комерційно привабливих препаратів та витрат на маркетинг замість соціально корисних напрямків.

Таким чином, суперечність полягає в тому, що система економіки добробуту, орієнтована на економічне зростання, стикається з конфліктом між фінансовими стимулами і соціальною користю. Ця подвійна фінансова і соціальна мотивація є необхідною частиною системи, але одночасно викликає значні негативні наслідки, що робить зміну поточних орієнтованих на зростання логік і структур складною задачею, пов'язаною з політичними та структурними викликами.

2.2. Особливості впровадження економіки добробуту в Австрії

Дотепер економіка добробуту в Австрії була розмитою концепцією. У широкому розумінні можна виділити три різні, але не обов'язково взаємовиключні підходи. Хоча всі три підходи зосереджуються на соціальній-суспільній місії, вони відрізняються тим, як акцентують увагу на додаткових факторах, таких як інновації або важливість натхненного засновника [47].

У рамках першої точки зору основна увага приділяється отриманню комерційного доходу, тому у контексті економіки добробуту основну увагу зосереджують на підприємствах, які виконують суспільні завдання і намагаються отримувати значну частину свого доходу від продажів. На практиці виникають питання, наприклад, яка частка загального доходу повинна надходити від продажу або чи вважати контракти з урядом, засновані на результатах діяльності, доходами від продажу. Інші підходи зосереджують увагу на інноваціях; таким чином, підкреслюється інноваційний аспект добробуту, хоча в багатьох випадках залишається невизначеним, що саме означає інновація. Часто інновації пов'язують з цифровими підходами, такими

як надання конкретного додатку або цифрової платформи для розв'язання суспільних проблем.

Третє розуміння, яке є більш специфічним для конкретної країни, зосереджує дослідження економіки добробуту на підприємствах з інтеграції праці. Різні точки зору також по-різному оцінюють важливість засновника. У той час, як в одних розуміннях сильний акцент робиться на натхненному лідері або засновнику, інші зосереджуються на колективних діях. З огляду на мету скласти повну картину цього явища в Австрії, при складанні та узагальненні вторинної літератури на цю тему були взяті до уваги всі три визначення.

У літературі Австрію визначають по-різному: континентальною, корпоративістською або консервативною соціальною державою. Характерною рисою цього типу соціальної держави є сильна, обов'язкова система соціального страхування [52]. В Австрії вона охоплює медичне, пенсійне страхування, страхування від нещасних випадків та безробіття і значною мірою залежить від внесків як працівників, так і роботодавців (з перехресним заміщенням із загальних податкових платежів). Крім того, систему соціального страхування доповнюють універсальні пільги, пов'язані з розв'язанням сімейних проблем та політикою довгострокового догляду за людьми похилого віку. Як третій компонент, існують пільги, що базуються на перевірці доходів, але вони становлять мізерну частину загальних видатків на соціальне забезпечення. Таким чином, у державі загального добробуту переважають страхові виплати, що базуються на зайнятості або родинних зв'язках, а універсальні виплати та виплати, що базуються на перевірці доходу, є додатковими інструментами.

В Австрії соціальні послуги значною мірою надаються неприбутковими організаціями. Більшість коштів неприбутковий сектор отримує від державних установ: загалом 50% доходів цих організацій надходять від контрактів з

державними установами, а 17% – від прямих субсидій. Ще 22% – це доходи від продажів, відносно невелика частка – 9% – приватні пожертви, 2% – членські внески та 1% – спонсорство [41]. У багатьох тематичних сферах (наприклад, спорт, соціальні послуги, автомобільні клуби) часто існують великі неприбуткові організації, тісно пов'язані з двома великими політичними партіями. Навіть зараз неприбутковим організаціям без тісних політичних зв'язків може бути важко отримати державну підтримку для реалізації своїх місій.

З точки зору розвитку системи добробуту, неоліберальні елементи були запроваджені з 1990-х років (наприклад, суворіші вимоги щодо відповідності для отримання допомоги по безробіттю, перехід від одноразових субсидій до контрактів на надання послуг на основі результатів), але значно меншою мірою, ніж в інших країнах ОЕСР [7]. Не в останню чергу це пов'язано з регулюванням ЄС, яке призвело до нових зобов'язань у сфері закупівель, де неприбуткові та комерційні суб'єкти змушені конкурувати один з одним і під сильним тиском пропонувати послуги за низькими цінами. Хоча частка комерційних постачальників все ще порівняно низька, є кілька сфер, наприклад, притулки та будинки для людей похилого віку, в яких комерційні постачальники соціальних послуг отримали контракти [55]. Конкуренція між неприбутковими та прибутковими установами ставить питання про якість соціальних послуг. Скорочення витрат на соціальні послуги стало постійним викликом для постачальників соціальних послуг, незалежно від того, чи вони належать до державного, неприбуткового чи комерційного сектору. Часто вони мають прихований характер (наприклад, тарифи не підвищуються протягом багатьох років, а попит на послуги зростає за ті самі тарифи).

У сукупності ці особливості австрійської системи соціального забезпечення призвели до надання високоякісних соціальних послуг, проте з

чітко встановленою та зацементованою структурою влади, що ускладнює новим учасникам, таким як соціальні підприємці, доступ до політичної сцени та отримання державних коштів.

Таким чином, можна виділити такі особливості реалізації економіки добробуту в Австрії:

1. Орієнтація на комерційний підхід.
2. Акцент на застосуванні інноваційних методів для розв'язання соціальних проблем.
3. Розвинута система соціального страхування.
4. Розвиток економіки добробуту як нової сфери.

2.3. Особливості впровадження економіки добробуту в Польщі

Традиційна економіка добробуту в Польщі має глибоку історію, що сягає корінням періоду між 1772 та 1918 роками, коли польські території були розділені між росією, Пруссією та Австрією. У цей час протоформи економіки добробуту виникла як засіб збереження економічного потенціалу країни в умовах іноземної окупації. Під впливом насамперед французької думки економіка позначала економічні суб'єкти, які надавали пріоритет соціальним цілям над максимізацією прибутку, слугуючи критикою класичної політичної економії та конкурентного капіталізму, які розглядалися як такі, що увічнюють бідність та експлуатацію робітників.

Міжвоєнний період став свідком динамічного зростання двох основних форм економіки добробуту у Польщі: товариств взаємного страхування та кооперативів. Однак цей прогрес був різко зупинений Другою світовою

війною, що призвело до занепаду або ліквідації багатьох ініціатив соціальної економіки.

За комуністичної доби (1952-1989) держава кооперувала економіку, поглинувши кооперативний рух у державний сектор і централізувавши контроль над економічною діяльністю. Це ознаменувало відхід від демократичної внутрішньої структури довоєнних суб'єктів соціальної економіки, оскільки вони стали об'єктом державного контролю і були приведені у відповідність до соціалістичних політичних цілей.

Після падіння комуністичного режиму в 1989 році в Польщі були спроби відродити традиційні моделі соціальної економіки, включаючи компанії взаємного страхування та робітничі кооперативи. Однак ці зусилля зіткнулися з проблемами через переважаюче сприйняття соціальної економіки як пережитку комунізму. Попри певні успіхи у відродженні кооперативних ощадних спілок, багатьом ініціативам важко було набрати обертів на тлі хвилі комерціалізації, що охопила посткомуністичну економіку.

У роки після демократизації відбулося певне відродження ідей та інститутів соціальної економіки, стимульоване громадянською активністю та підприємницьким духом. З'явилися нові кооперативні банки, компанії взаємного страхування та соціальні підприємства, які розв'язують суспільні проблеми, що загострилися внаслідок економічної трансформації.

Такі програми ЄС, як EQUAL (2001-2007) та Структурні фонди, наголошували на низовому активізмі та розвитку людського капіталу, сприяючи зростанню концепції добробуту в Польщі [20]. В останні роки менеджери та держава відіграють все більш важливу роль у просуванні подібних ініціатив, причому держава пропонує юридичні переваги та субсидії для підтримки соціальних підприємств та робочих місць для маргіналізованих груп.

За останні 15 років було запроваджено спеціальні правові норми для економіки добробуту, зокрема Закон про суспільно корисну та волонтерську діяльність (2003) та закони про соціальну зайнятість і соціальні кооперативи (2006) [2]. У серпні 2014 року польський уряд схвалив Національну програму розвитку соціальної економіки, в якій викладені стратегії на 2014-2020 роки, розроблені у співпраці з представниками різних секторів. Програма спрямована на розширення можливостей суб'єктів соціальної економіки сприяти інтеграції вразливих верств населення на ринку праці та надавати соціальні послуги на замовлення органів місцевого самоврядування [51].

Незважаючи на ці зусилля, соціальне підприємництво часто сприймається як гібрид між благодійністю та волонтерством, що обмежує його визнання та потенціал. Проте все більше соціальних підприємств демонструють свою цінність, беручи участь у суспільно корисній діяльності та розбудовуючи зв'язки з громадою.

Підсумовуючи, можна сказати, що, попри глибоке вкорінення в польській традиції, правовий контекст соціальної економіки залишається фрагментарним. Не зважаючи на виклики, зростає визнання необхідності солідарності на ринку праці, а соціальні підприємства відіграють вирішальну роль у вирішенні суспільних проблем. Цей сектор охоплює різноманітні організаційні форми та види діяльності, що ускладнює встановлення єдиних правил і норм. З усім тим, його потенціал у створенні робочих місць для маргіналізованих груп підкреслює його важливість у ширшому економічному ландшафті.

Як показав аналіз FAB-MOVE, існуюча в Польщі система інституційної підтримки значною мірою спирається на фонди ЄС та парасолькові організації третього сектору, такі як Фонд соціальної та економічної діяльності (FISE). Серед помітних досягнень FISE – створення інтернет-порталу з питань

соціальної економіки як центру знань та координація кількох загальнонаціональних проєктів, спрямованих на підтримку соціального підприємництва [57].

Дослідження показує, що більшість соціальних підприємств у Польщі генерують мінімальний дохід, часто недостатній для підтримки своєї діяльності. Хоча деякі з них отримують фінансування від бізнес-структур, багато з них покладаються на державні кошти й не мають можливості для подальших інвестицій, що обмежує їхні перспективи зростання. Національна програма розвитку соціальної економіки окреслює стратегії підвищення фінансової стійкості соціальних підприємств шляхом стратегічного використання державних коштів.

У Польщі останніми роками спостерігається зростання значення економіки добробуту та відродження певних форм соціального підприємництва, хоча і з сучасним поворотом. Хоча нинішній розвиток черпає натхнення в недержавному секторі та традиційному корінні, яке колись формувало його ініціативи, він докорінно відрізняється від попередніх етапів через зміни в історичному контексті та характері суспільних викликів.

Національна програма розвитку соціальної економіки, започаткована у 2014 році, має на меті досягти конкретних результатів до 2025 року, зокрема працевлаштування 35 000 осіб та залучення до реалізації 50 ОБЕС. На регіональному та національному рівнях було виділено значні кошти на підтримку цих цілей, включаючи стартові гранти та інструменти, що підлягають поверненню, такі як кредити та гарантії, надані Національним економічним банком Болгарії (BGK). Ці фінансові інструменти надають пріоритет створенню робочих місць, підкреслюючи важливість соціальних підприємств у розв'язанні проблем на ринку праці.

Надалі критично важливим завданням є сприяння широкому розумінню та підтримці концепції економіки добробуту серед муніципалітетів. Без спеціальних програм, що стимулюють муніципальну підтримку соціальних підприємств, вони часто стикаються зі скептицизмом та опором. Подолання цих бар'єрів вимагає наполегливості та співпраці для впровадження ідей соціальної економіки в неоліберальному контексті польського суспільства.

Зрештою, майбутній успіх сектору соціальної економіки в Польщі залежить від прийняття та підтримки з боку місцевої влади, а також від створення нового інституційного порядку, який виходить за рамки поточного періоду зростання, що фінансується ЄС. Це вимагає співпраці між місцевою владою та організаціями третього сектору, відповідного правового регулювання та розширення прав і можливостей соціальних підприємств як економічних партнерів. Важливо, що суб'єкти соціальної економіки повинні диференціювати себе не лише через відстоювання важливих соціальних цінностей, але й пропонуючи товари та послуги, які відповідають ринковому попиту.

На основі аналізу можна виділити такі ключові особливості:

1. Попри сильну традицію соціальної економіки, правова база залишається неоднорідною та складною для стандартизації.
2. Значна частина підтримки спирається на фонди ЄС та парасолькові організації, такі як Фонд соціальної та економічної діяльності (FISE).
3. Більшість соціальних підприємств генерують мінімальний дохід і значною мірою покладаються на державні кошти, що обмежує їхні можливості для зростання.
4. Соціальні підприємства активно беруть участь у суспільно корисній діяльності, але стикаються з викликами визнання та потенціалу.

5. Критичним є сприяння широкому розумінню та підтримці концепції економіки добробуту серед муніципалітетів для подолання скептицизму та опору.

Таким чином, економіка добробуту в Польщі розвивається з урахуванням специфічних правових, фінансових та соціальних умов, що потребує подальшої підтримки та адаптації для досягнення сталого розвитку та інтеграції вразливих верств населення. Соціальні підприємства повинні диференціювати себе, не тільки відстоюючи соціальні цінності, але й пропонуючи товари та послуги, які відповідають ринковому попиту.

2.4. Особливості впровадження економіки добробуту в Індонезії

Індонезія виділяється як переконливий приклад для аналізу економіки добробуту і розвитку соціального забезпечення завдяки своєму різноманітному соціально-економічному ландшафту та значній кількості населення. Маючи понад 17 000 островів і понад 300 етнічних груп, Індонезія пропонує багатий досвід, що відображає різні виклики та рішення у сфері соціального забезпечення.

Шлях економічного розвитку країни позначений постійними викликами, такими як бідність, нерівність та доступ до базових послуг. Для вирішення цих проблем Індонезія впровадила інноваційні ініціативи у сфері соціального забезпечення, такі як програма умовних грошових виплат (CCT) та Національна програма медичного страхування (JKN). Ці ініціативи дають цінне уявлення про те, як країни, що розвиваються, долають складнощі соціального забезпечення в умовах швидкого економічного зростання.

Рушійною силою економіки добробуту в Індонезії є подолання соціальних розривів, у вирішенні яких уряд і приватний сектор мало зацікавлені. Такий акцент на соціальних питаннях підкреслює унікальну реалізацію місцевої мудрості в організаційній діяльності в Індонезії. Це включає колективні дії або взаємодопомогу (*gotong-royong*), сімейні цінності (*asas kekeluargaan*) та колективне прийняття рішень (*musyawarah untuk mufakat*) – все це глибоко вкорінене в індонезійській культурі та відображене в ідеології Панкасіли [33].

Панкасіла, національна ідеологія Індонезії, включає ці принципи та керує кооперативними практиками, підкреслюючи важливість колективного прийняття рішень, єдності та соціальної справедливості. Однак, попри відповідність кооперативних принципів принципам Панкасіли, економіка Індонезії більше схиляється до лібералізму, ніж до економіки Панкасіли. З усім тим, традиційні та неформальні неприбуткові організації продовжують відігравати впливову роль в індонезійському суспільстві, що відображає тривалу присутність цієї місцевої мудрості.

У країні функціонують кілька систем соціальної підтримки у сферах охорони здоров'я та освіти, зокрема *Kartu Indonesia Sehat* (Індонезійська медична картка), якою керує *BPJS* (*Badan Penyelenggara Jaminan Sosial*), широко відома як програма *BPJS*, та *Kartu Indonesia Pintar* (Індонезійська смарт-карта) або *KIP* для освіти. Хоча деякі місцеві системи соціального забезпечення були створені в попередні роки різними мерами та губернаторами по всій Індонезії, включаючи Джакарту, вони припинили своє існування через зміни в керівництві. Як наслідок, зараз переважають системи соціального забезпечення на національному рівні [60].

Програма *BPJS* є ключовим компонентом реалізації Закону № 40 від 2004 року про Національну систему соціального забезпечення. Учасниками

програми можуть бути громадяни Індонезії та іноземні громадяни, які проживають в країні понад шість місяців. BPJS забезпечує страхування від нещасних випадків на виробництві, медичне обслуговування, пенсії та виплати у разі смерті, що відповідає принципам, викладеним у Конвенції Міжнародної організації праці (МОП). Програма пропонує як стандартні, так і преміальні варіанти страхування, причому преміальні послуги вимагають додаткової щорічної плати. Однак преміум-сервіси мають обмежену доступність для населення порівняно з приватними програмами страхування. Попри це, BPJS досягла успіху в розширенні доступу до державних закладів охорони здоров'я для багатьох людей.

Очевидно, що державна система соціального забезпечення не в змозі задовольнити потреби всіх незахищених верств населення Індонезії. Отже, індонезійське суспільство прагне створити екосистему, що сприятиме покращенню загального добробуту та благополуччя.

Для заохочення співпраці між секторами уряд ухвалив численні нормативні акти. Наприклад, у секторі плантацій пальмової олії компанії зобов'язані формувати прямі партнерства з кооперативами, а у сфері охорони навколишнього середовища партнерства формуються між урядом і громадянським суспільством. Крім того, приватні компанії закликають брати участь у програмах розвитку громад та збереженні довкілля через ініціативи корпоративної соціальної відповідальності.

У сфері інклюзивного бізнесу в рамках нової економічної політики ініціативи спрямовані на включення виключених або малозабезпечених осіб у ланцюжок створення вартості. Наприклад, соціальні підприємства залучають малозабезпечені громади як постачальників, дистриб'юторів, працівників, роздрібних торговців та споживачів, сприяючи розширенню економічних можливостей та соціальній інтеграції. Співпраця між соціальними

підприємцями та місцевими громадами вирішує соціальні, екологічні та економічні питання по всьому ланцюжку створення вартості, сприяючи сталому розвитку.

Участь приватного сектору в новій соціальній економіці поширюється на діяльність з корпоративної соціальної відповідальності, яка охоплює охорону здоров'я, освіту, підприємництво, релігію, розвиток інфраструктури, благодійність та культуру. Державні підприємства зобов'язані виділяти частину свого чистого прибутку на ініціативи з КСВ, допомагаючи мікро-, малим та середнім підприємствам (ММСП) шляхом надання кредитів під низькі відсотки та нефінансової підтримки. Приватні компанії, особливо ті, що працюють у видобувній галузі, також зобов'язані здійснювати діяльність з КСВ, щоб зменшити свій вплив на громади та навколишнє середовище.

Незважаючи на зростання соціальних підприємств та імпакт-інвестування, деякі проблеми залишаються актуальними. Серед них – обмежений доступ до фінансового капіталу, труднощі з адаптацією до нових технологій та глобальних тенденцій, а також потреба в освіті та розвитку навичок серед соціальних підприємців. Крім того, корпорації стикаються з перешкодами, переконуючи ради директорів інвестувати в соціальні програми, тоді як уряд намагається впоратися зі швидким прийняттям нормативних актів, пов'язаних зі сталим розвитком та цифровими технологіями. Такі ініціативи, як Академія ЦСР, мають на меті розв'язувати ці проблеми, надаючи можливості для навчання та тренінгів як для державних службовців, так і для громадськості.

Підсумовуючи, наше дослідження виявило кілька ключових особливостей:

1. Індонезія має кілька ключових програм соціального забезпечення, таких як BPJS для охорони здоров'я та Kartu Indonesia Pintar (KIP) для освіти, які забезпечують основні соціальні послуги для широких верств населення.

2. Приватні компанії, особливо у видобувній галузі, активно залучаються до програм корпоративної соціальної відповідальності (КСВ), спрямованих на покращення здоров'я, освіти, розвитку підприємництва та захисту довкілля.

3. Включення малозабезпечених верств населення у ланцюжок створення вартості сприяє розширенню економічних можливостей та соціальній інтеграції, що є важливим компонентом стійкого розвитку.

4. Попри значний прогрес, залишаються актуальними проблеми, такі як обмежений доступ до фінансового капіталу для соціальних підприємств, потреба в адаптації до нових технологій та необхідність підвищення кваліфікації соціальних підприємців. Ініціативи, такі як Академія ЦСР, спрямовані на подолання цих викликів.

РОЗДІЛ 3 ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ ДОБРОБУТУ В УКРАЇНІ

3.1. Аналіз соціально-економічних викликів у процесі реалізації економіки добробуту в Україні

Складна динаміка суспільного розвитку в Україні, посилена безперервною російською агресією, створила надзвичайно складні умови для забезпечення гідного рівня життя для всіх українців. В умовах війни якість життя продовжує знижуватися, особливо це стосується соціально вразливих верств населення та тих, хто проживає на тимчасово окупованих територіях або поблизу зон конфлікту. Отже, існує нагальна потреба у пріоритетних заходах соціального захисту наших громадян.

Нещодавнє надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС підкреслює необхідність приведення наших соціальних стандартів у відповідність до європейських. Ще до початку конфлікту Україна відставала від європейських країн за рівнем життя, що вимагало суттєвого покращення системи соціального захисту.

Протягом багатьох років системи соціального захисту в усьому світі, особливо в Європі, розвивалися у відповідь на економічні умови, культурну ідентичність та вплив громадянського суспільства на формування політики. В Україні з моменту здобуття незалежності не припиняються спроби розширити соціальні виплати, що зумовлено зростанням кількості фінансово незахищених громадян, у тому числі тих, хто постраждав від Чорнобильської катастрофи та конфліктів, таких як війна в Афганістані.

Попри те, що за останні роки було досягнуто певного прогресу щодо виплати соціальних допомог, в Україні ще не створено оптимальної системи

соціального захисту. Таким чином, існує гостра потреба у значних вдосконаленнях. Вивчення досвіду країн ЄС може надати цінну інформацію в цьому відношенні.

Трансформація української економіки до соціально спрямованої держави ґрунтується на кількох ключових аспектах. Це включає зміцнення правової системи та боротьбу з корупцією, розвиток соціальних програм та інфраструктури, створення сприятливих умов для підприємництва та інвестицій, а також збільшення ролі держави у забезпеченні соціальної справедливості та рівності.

Вирішення багатогранних аспектів соціального захисту вимагає комплексного підходу. Правові, фінансові та соціологічні аспекти відіграють вирішальну роль. Міжнародні дослідження, в тому числі дослідження українських науковців, пропонують цінний погляд на різні аспекти соціального захисту, такі як допомога у зв'язку з вагітністю та пологами, права на охорону здоров'я, захист зайнятості та принципи соціальної підтримки.

З огляду на демографічні зрушення, що спостерігаються у світі, зокрема старіння населення в розвинених країнах, визначення оптимальних рівнів пенсійного забезпечення та страхування набуває все більшої актуальності. Крім того, порівняльний аналіз надання та фінансування охорони здоров'я проливає світло на сфери, які потребують вдосконалення в системі охорони здоров'я України.

Соціологічні дослідження, що вивчають ставлення громадян до систем соціальної підтримки, дають додаткову інформацію. Вивчаючи різні підходи до формування системи соціального захисту, ми можемо краще зрозуміти суспільні настрої та вподобання, що сприятиме розробці більш ефективної політики.

У світлі викликів, з якими зіткнулася система соціального захисту в Україні, в тому числі під впливом російської агресії, необхідно розробити принципово нову модель економіки добробуту. Ця модель має відповідати європейським стандартам напередодні вступу до ЄС і потребує розширення джерел фінансування для адекватної підтримки отримувачів.

Визнаючи ключову роль соціального захисту в глобальному суспільному розвитку, Міжнародна організація праці (МОП) у 2012 році ухвалила комплексні гарантії соціального забезпечення, одноголосно схвалені працівниками, роботодавцями та урядами в усьому світі [42]. Ці гарантії охоплюють загальний соціальний захист, мінімальний рівень соціального захисту, гарантований мінімальний дохід та загальний базовий дохід. Загальний соціальний захист, заснований на міжнародних зобов'язаннях, таких як стаття 22 Загальної декларації прав людини, стверджує право кожної людини на соціальне забезпечення, підкріплене стандартами МОП та Цілями сталого розвитку Порядку денного ООН до 2030 року. Мінімальний рівень соціального захисту, що є основоположним принципом і стандартом, забезпечує доступ до основних послуг охорони здоров'я. Водночас базовий дохід – державні грошові виплати всім мешканцям – є формою соціальної допомоги з доведеним позитивним соціальним впливом [43].

На міжнародному рівні Організація Об'єднаних Націй у своїх Цілях сталого розвитку, прийнятих у 2015 році, зобов'язує впроваджувати відповідні національним умовам універсальні системи соціального захисту для зменшення та запобігання бідності. Хоча науковці можуть використовувати різні терміни, такі як «соціальний захист», «соціальне забезпечення», «соціальна підтримка» та «соціальна допомога», вони, як правило, вважають ці поняття взаємозамінними. Наприклад, М. Ладек'є та В. Адема ла окреслюють функції соціального захисту та його роль у зменшенні бідності та

сприянні розвитку. Дослідники бачать майбутню універсальну систему соціального захисту орієнтованою на людину, такою, що заповнює прогалини в охопленні, адаптується до нових обставин і реагує на потреби працівників, особливо в контексті зайнятості на основі цифрових платформ [34].

У цьому контексті аналіз соціально-економічних викликів у процесі реалізації економіки добробуту в Україні передбачає дотримання структурованого алгоритму, як показано на рис. 3.1:

1. Аналіз основних проблем функціонування національної системи соціального захисту: Попри постійні зусилля органів влади на всіх рівнях, спрямовані на оптимізацію системи, залишаються значні проблеми із забезпеченням потреб отримувачів соціального захисту. Експертне опитування, проведене Deutsche Welle у 2020 році, виявило кілька ключових проблем [27]:

- численні соціальні пільги: наразі Україна пропонує близько 140 пільг, на які мають право 18 мільйонів осіб, що вимагає проведення аудиту з метою їх ефективної організації [1].
- недостатнє державне фінансування програм соціальної підтримки;
- відсутність централізованого контролю: не існує єдиного органу, який би контролював грошові виплати в системі соціального захисту, що призводить до неефективності; натомість, контроль розподілено між різними органами в залежності від виду соціальних виплат (контроль за пенсійними виплатами – Пенсійним фондом України (ПФУ), соціальна допомога – Міністерство соціальної політики та управління соцзахистом тощо).

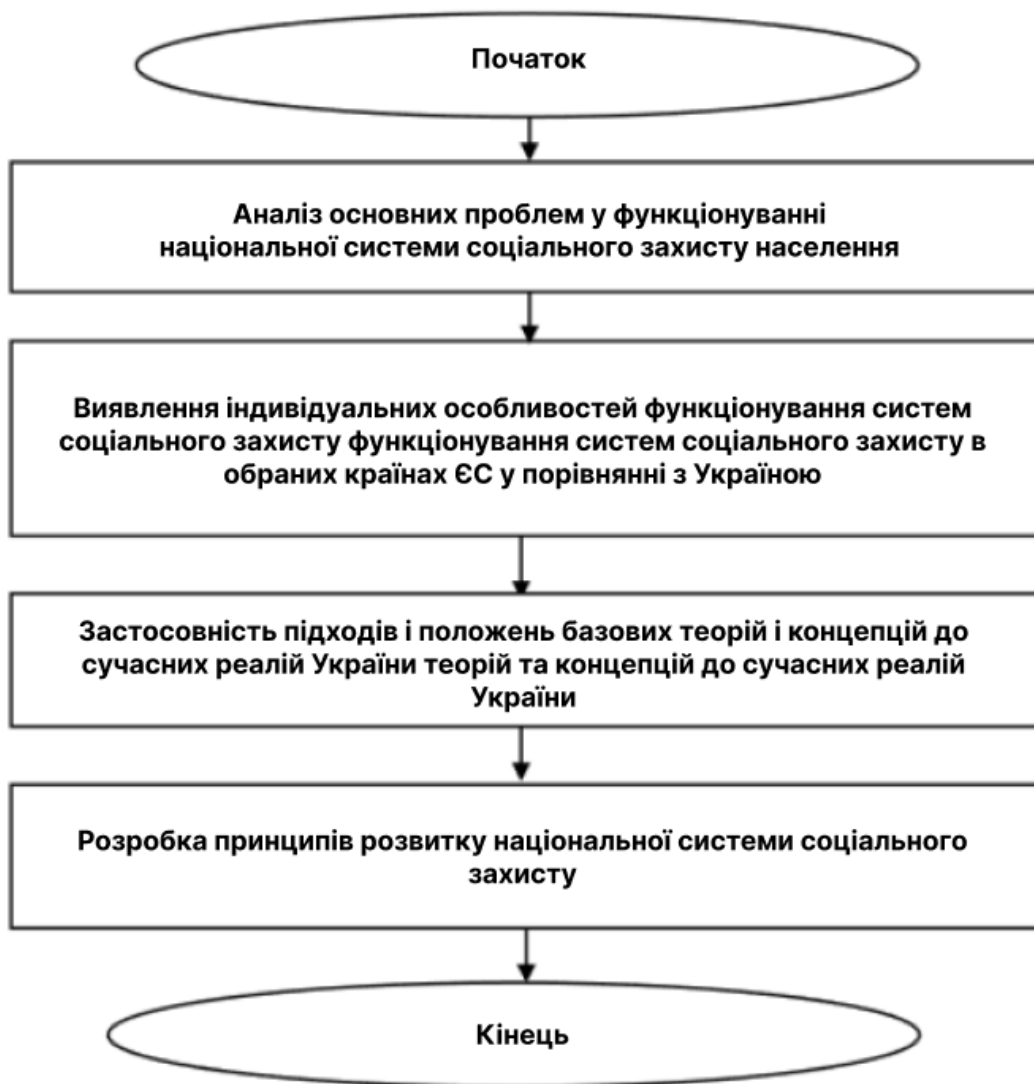

Рис. 3.1 Методологія дослідження стану національної системи соціального захисту населення

Джерело: складено автором на основі [44].

Експерти ООН наголошують на неефективності системи соціального захисту в Україні, пов'язуючи значні проблеми з такими факторами, як старіння населення, низькі доходи, інфляція та високі ціни на основні послуги та товари. [1]. Ці проблеми відображають унікальні для України історичні та соціальні чинники, які можна класифікувати за кількома аспектами:

1. Ментальний аспект: український соціальний захист відображає певні суспільні риси, такі як лояльність до влади та обмеженість фінансових ресурсів, що виділяються на соціальні потреби, що вимагає конкретних дій, спрямованих на приведення його у відповідність до міжнародних стандартів, зокрема, до більш ефективних європейських систем.

2. Стратегічний та поточний аспект: законодавчі зусилля в Україні були недостатніми для розв'язання проблеми низьких доходів населення, що призвело до недосконалості механізмів та схем в рамках моделі соціального захисту.

3. Вплив зовнішніх чинників: глобалізація призвела до посилення зовнішнього впливу на соціальну державу Україна, прикладом чого є військова агресія росії у 2022 році, що вплинула на систему соціального захисту (рис. 3.1).

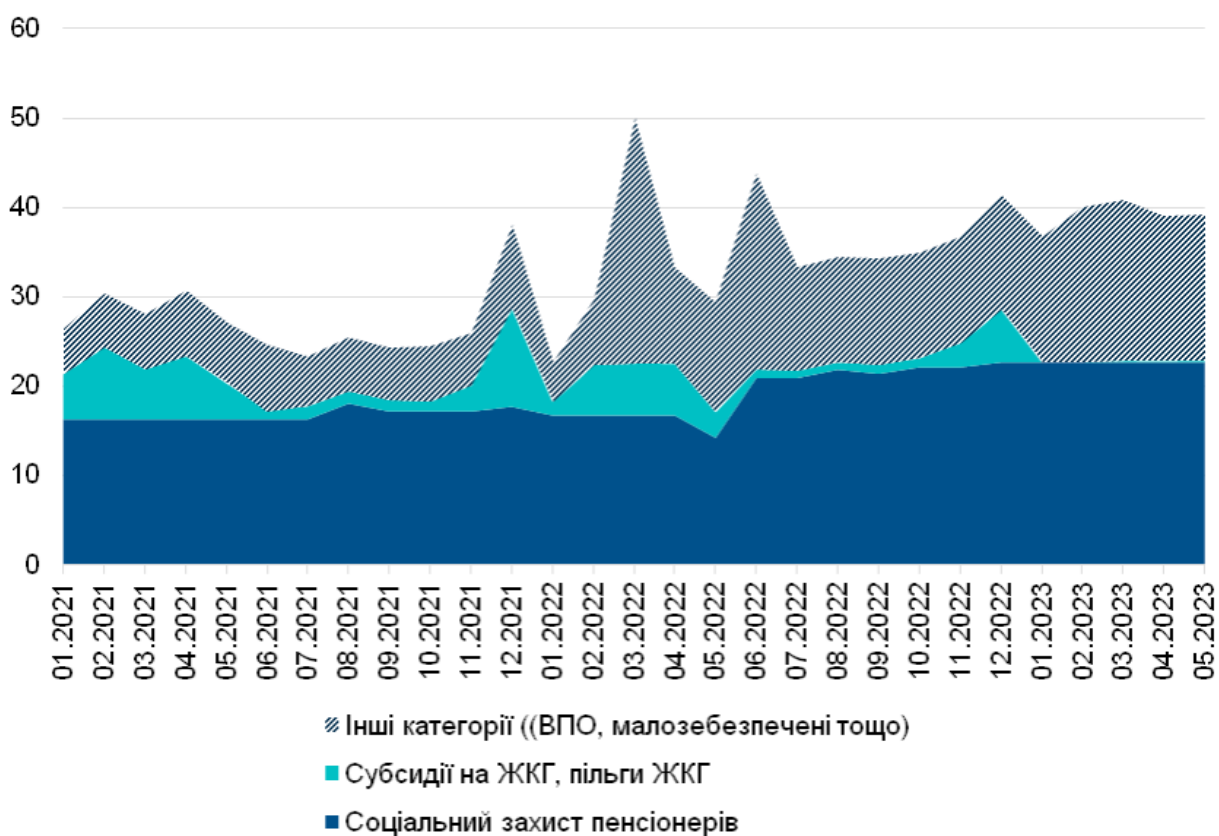

Рис. 3.1 Видатки на соціальний захист, млрд грн у 2021-2023 рр.

Джерело: [25].

Так, у 2022 році фінансування підтримки внутрішньо переміщених осіб значно зросло внаслідок різкого збільшення їх кількості. Крім того, велика сума коштів була виділена на інші програми соціальної допомоги. На додаток до цього, як і у попередні роки, для забезпечення своєчасної та повної виплати пенсій, існував трансферт коштів із центрального бюджету до Пенсійного фонду.

Виявлені проблеми та їх основні причини є важливими факторами для розробки моделей і стратегій розвитку системи соціального захисту.

Щоб порівняти країни ОЕСР ми порівняємо державні соціальні витрати у відсотках від ВВП у 2019-2022рр(рис. 3. 2)

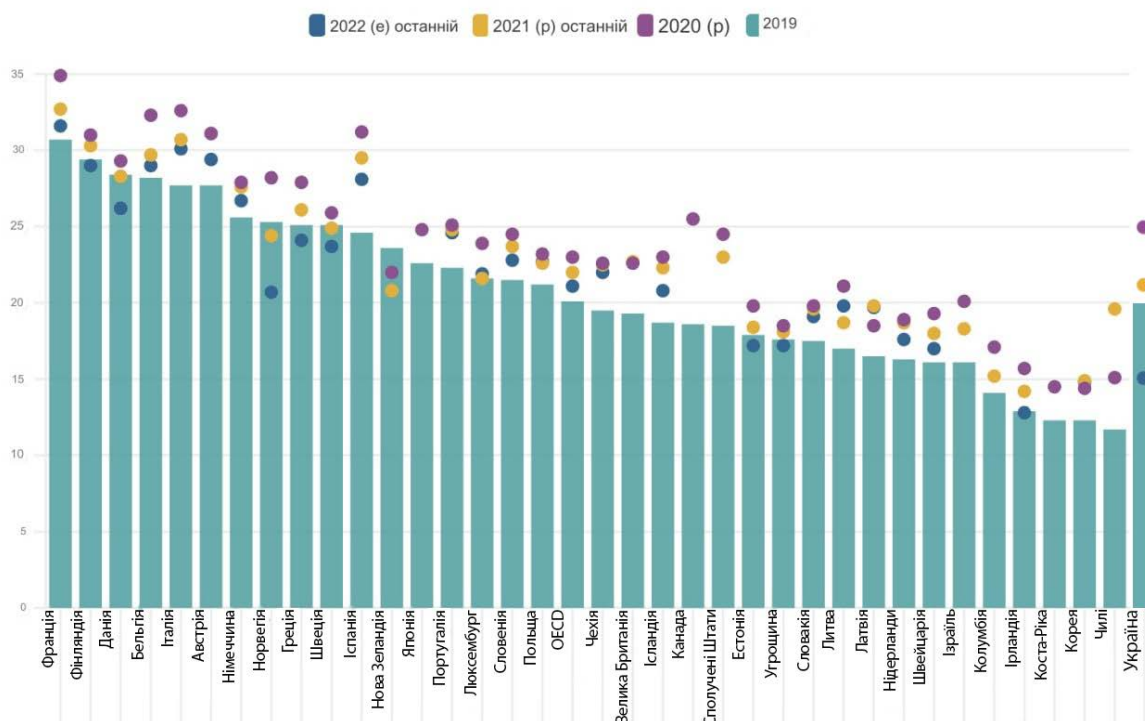

Рис. 3.2 Державні соціальні витрати країн ОЕСР у відсотках до ВВП, 2019-2022 рр

Джерело: складено автором на основі [25].

Для забезпечення всебічного порівняння було також визначено регіони ЄС на основі класифікації ООН. Для порівняння було обрано по дві країни з кожного регіону ЄС, які представляють найвищий та найнижчий рівень державних видатків на соціальний захист у розрахунку на одну особу (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Альтернативні діапазони видатків на соціальний захист в окремих країнах ЄС у період з 2015 по 2020 роки (євро на особу на рік)

Регіон	Діапазон	Країна	Індикатор
Схід	Макс	Чехія	4,430
	Мін	Болгарія	1,661
Захід	Макс	Люксембург	24,823
	Мін	Бельгія	13,021
Північ	Макс	Фінляндія	13,725
	Мін	Латвія	2,766
Південь	Макс	Італія	9,591
	Мін	Хорватія	3,009

Джерело: складено автором на основі [25].

Порівняння вищезазначених видатків здійснювалося за період – 2015-2022 рр., який було обрано на основі наступних аргументів: Україна фактично перебуває у стані війни з РФ з 2014 року, тому для забезпечення даних за повні роки ми обрали 2015 рік як початковий, а 2020 рік як кінцевий, відповідно до даних, наявних у базі даних Євростату (табл. 3.2).

Таблиця 3.2

Порівняння державних видатків на соціальний захист (євро на особу, на рік)

Країни	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ЄС (середнє зважене)	7 863	8 037	8 236	8 452	8 777	9 537
Чехія	3 027	3 146	3 359	3 663	3 974	4 431
Болгарія	1 126	1 185	1 248	1 347	1 460	1 661
Люксембург	19 651	19 636	20 466	21 173	21 892	24 823
Бельгія	11 019	11 093	11 280	11 566	11 948	13 021
Фінляндія	12 261	12 525	12 543	12 732	13 061	13 725
Латвія	1 838	1 933	2 046	2 301	2 495	2 766
Італія	8 091	8 157	8 278	8 457	8 788	9 591
Хорватія	2 312	2 443	2 567	2 741	2 901	3 009
Україна	170	213	224	227	263	269

Джерело: складено автором на основі [25].

Аналізуючи та оцінюючи ці дані, можна зробити кілька висновків на основі показників за аналізований період. З огляду на еволюцію згаданих систем, існують значні відмінності у витратах на соціальний захист між країнами ЄС. Наприклад, Люксембург, найбільш просунута країна в цьому відношенні, перевершує Хорватію, яка має найнижчий показник, у 8,2 рази. Західний регіон демонструє найвищі показники, а Бельгія, країна з найнижчими показниками, випереджає Чехію, країну-лідера у Східному регіоні, у 2,9 рази. Аналогічно, Бельгія випереджає Італію в Південному регіоні в 1,4 рази й майже дорівнює Фінляндії в Північному регіоні ЄС.

Динаміка зростання цих витрат є різною. Якщо середньозважені державні витрати на соцзахист в ЄС з 2015 по 2020 рік зросли в 1,21 раза, то в Чехії за той самий період цей показник збільшився в 1,46 раза, а в Італії – в 1,18 раза. У цьому контексті Україна значно відстає від усіх країн ЄС. Однак важливо зазначити, що окрім соціальних виплат, існують й інші соціальні трансфери, такі як медична допомога, пенсії та житлові субсидії. Для порівняння загальних показників соціальних видатків ми порівнюємо їх між Україною та окремими країнами ЄС (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Порівняння соціальних видатків (% від загальних державних видатків)

Країни	2015	2016	2017	2018	2019	2020
ЄС (зважений середній)	59.5	63.5	60.1	60.0	60.2	59.8
Чехія	44.9	47.1	47.0	45.4	45.9	46.6
Болгарія	43.8	50.0	48.1	45.7	46.8	43.2
Люксембург	50.6	50.7	51.2	50.4	50.1	51.5
Бельгія	54.5	55.1	55.4	55.0	55.4	55.6
Фінляндія	56.3	56.0	56.5	57.8	56.4	55.9
Латвія	37.9	40.0	38.5	38.2	41.8	40.9
Італія	59.0	59.4	59.2	59.6	60.3	60.4
Хорватія	44.3	44.6	47.5	46.7	46.0	44.5
Україна	58.8	58.8	50.6	53.0	67.9	73.1

Джерело: складено автором на основі [25].

Аналіз даних таблиці демонструє наступні моменти. По-перше, в усіх згаданих країнах, включаючи Україну, уряди та парламенти надають винятково важливого значення видаткам на соціальний захист, які становлять майже половину загальних державних фінансових ресурсів. По-друге, Італія демонструє найвище значення цього показника, тоді як Латвія – найнижче, що підкреслює існуючі відмінності у підходах урядів до задоволення потреб відповідних реципієнтів. По-третє, що стосується України, то варто зазначити, що, попри один з найнижчих рівнів життя в Європі, органи державної влади намагаються частково задовольнити існуючі потреби реципієнтів, що призводить до постійного зростання видатків з 58,8% у 2015 році до 73,1% у 2020 році.

Виявлені тенденції у загальному обсязі соціальних видатків підкреслюють багатогранність соціальної політики, на яку впливають особливості суспільного розвитку. Щоб проілюструвати динаміку видатків на соціальний захист у країнах ЄС та Україні, ми порівняли ці показники, взявши за еталон найменш ефективні країни ЄС (рис. 3. 2).

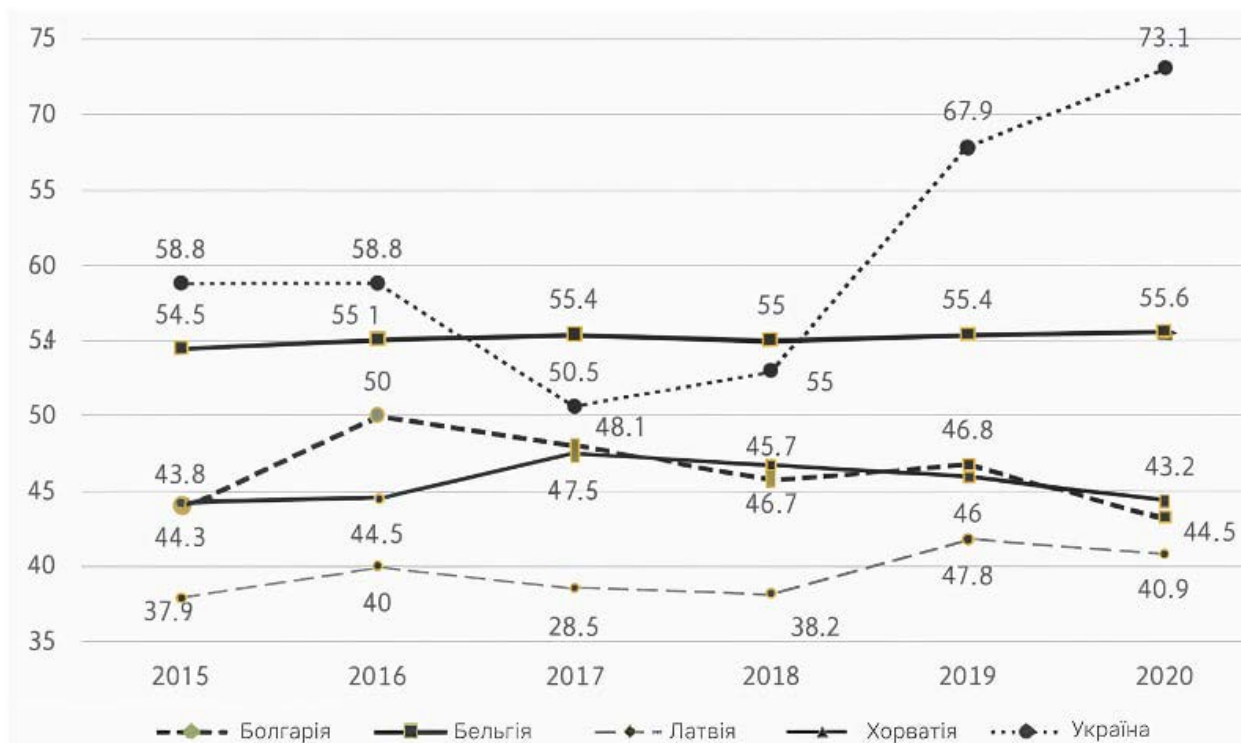

Рис. 3.3 Видатки на соціальний захист в окремих країнах ЄС та в Україні (у відсотках від загальних державних видатків)

Джерело: складено автором на основі [25].

Порівняння цих показників показує, що Україна демонструє відносно високі значення видатків на соціальний захист порівняно з окремими країнами ЄС, що свідчить про зусилля української влади, спрямовані на задоволення відповідних потреб у міру можливості. Для аналізу динаміки видатків на соціальний захист у розрахунку на одну особу та загальних соціальних видатків у країнах ЄС та Україні використовуємо індексний метод і проведемо розрахунки за формулами (3.1 – 3.6).

$$I_i = \frac{A_n}{A_i} \quad (3.1)$$

де: A_n – витрати на кінець періоду, євро на особу, на рік;

A_i – витрати на початок періоду, євро на особу, на рік;

2. Індекс дестимулювання видатків на соціальний захист на одну особу для країни з найвищим значенням до середньозваженого показника видатків на соціальний захист в ЄС

$$I_{db} = \frac{B_{\max}}{B_{\text{midl}}} \quad (3.2)$$

де $B_{\max}$ - максимальні витрати на рік протягом періоду

B_{midl} - середньозважені витрати в ЄС за той самий рік

3. Індекс дестимулювання видатків на соціальний захист на одну особу для країни з найнижчим значенням стосовно середньозважених видатків по ЄС

$$I_{dc} = \frac{B_{\min}}{B_{\text{midl}}} \quad (3.3)$$

де $B_{\min}$ – мінімальні витрати на рік протягом періоду;

B_{midl} – середньозважені витрати в ЄС за той самий рік;

4. Індекс динаміки загальних видатків на соціальний захист за країнами:

$$I_j = \frac{C_n}{C_j} \quad (3.4)$$

де C_n – витрати на кінець річного періоду;

C_j – витрати на початок річного періоду.

5. Індекс дестимулювання загальних видатків на соціальний захист в окремій країні з найвищим значенням до середньозважених видатків в ЄС:

$$I_f = \frac{F_{\max}}{\Gamma_{\text{midl}}} \quad (3.5)$$

де $F_{\max}$ – максимальні річні витрати за період;

G_{midl} – середньозважені витрати в ЄС за той самий рік.

6. Індекс дестимулювання загальних соціальних видатків в окремій країні з найнижчим значенням до середньозважених видатків в ЄС:

$$lg = \frac{G_{min}}{G_{midl}} \quad (3.6)$$

де G_{min} – мінімальні річні витрати за період;

G_{midl} – середньозважені витрати в ЄС за той самий рік.

Результати наших розрахунків зведені у табл. 3.4.

Таблиця 3.4

Порівняння показників видатків на соціальний захист та соціальні потреби в окремих країнах ЄС та в Україні

Країни	Індекси					
	li	ldb	ldc	lj	lf	lg
Чехія	1.46	0.46	0.38	1.04	0.74	0.75
Болгарія	1.48	0.17	0.15	0.98	0.79	0.72
Люксембург	1.26	2.60	2.50	1.02	0.86	0.84
Бельгія	1.18	1.36	1.4	1.02	0.93	0.92
Фінляндія	1.12	1.44	1.56	0.99	0.96	0.93
Латвія	1.50	0.29	0.23	1.08	0.68	0.64
Італія	1.18	1.01	1.03	1.02	1.01	0.99
Хорватія	1.30	0.32	0.29	1.01	0.79	0.74
Україна	51.58	0.03	0.02	1.24	1.22	0.85

Джерело: складено автором на основі [25].

Оцінюючи ці показники, можна зробити кілька узагальнень. По-перше, Латвія та Болгарія досягли найбільшого приросту видатків на соціальний захист у розрахунку на одну особу, а Україна також продемонструвала найвищі темпи зростання серед обраних країн. По-друге, Люксембург продемонстрував найвищі співвідношення максимальних видатків на соціальний захист на одну особу до середньозважених значень по ЄС, випередивши інші країни зі значним відривом. По-третє, хоча Україна відстає за рівнем видатків на соціальний захист на одну особу, вона демонструє найвищі темпи зростання загальних видатків на соціальний захист.

Щодо застосовності підходів і положень основних теорій і концепцій до нинішніх реалій України, необхідно враховувати унікальні характеристики вітчизняної практики. Зарубіжні теорії та концепції можуть бути застосовані лише частково, з огляду на схожість ситуацій, менталітету та проблем. Розробляючи принципи розвитку національної системи соціального захисту, важливо базувати обґрунтування на кількох ключових моментах:

1. Залучення науковців до формування стратегічних і поточних напрямів розвитку.
2. Врахування менталітету українського народу, виваженість у застосуванні зарубіжного досвіду.
3. Перманентність у розвитку та аналізі.
4. Моніторинг ефективності системи, поступовий перехід до фізичних стандартів соціального захисту.

Таким чином, ключові аспекти аналізу висвітлюють наступне:

1. Україна демонструє відносно високі значення видатків на соціальний захист у порівнянні з окремими країнами ЄС. Це свідчить про зусилля української влади в цьому напрямі, спрямовані на задоволення соціальних потреб.

2. Хоча у середньому у країнах ЄС витрати на соціальний захист зросли у 1,21 раза з 2015 по 2020 рік, в Україні цей показник зріс значно швидше, з 58,8% у 2015 році до 73,1% у 2020 році. Це свідчить про зростання уваги до соціальних питань українською владою та підтримку соціальних програм. При цьому порівняльний аналіз показав, що Україна відстає за ЄС у загальних соціальних видатках, але виявляється серед лідерів у рості цих витрат.

3. В усіх країнах, включаючи Україну, видатки на соціальний захист становлять значну частину загальних державних фінансових ресурсів, що свідчить про важливість цього напрямку у державній політиці.

3.2. Перспективи впровадження концепції економіки добробуту в Україні

На основі виявлених проблем у національній системі соціального захисту та враховуючи позитивний досвід України та інших країн, ми розробили відповідну модель інтеграції концепції економіки добробуту, зображену на рис. 3.3.

Фінансові ресурси відіграють ключову роль і повинні надходити з різних каналів, включаючи потенційне залучення додаткових коштів як від вітчизняних, так і від іноземних донорів. Необхідно створити аналітичний та моніторинговий центр для централізації важливої інформації щодо процесу передачі та сприяння прийняттю рішень. Всі зацікавлені сторони, згадані в цій моделі, повинні бути інтегровані в структуру цього центру.

Запропонована модель є перспективною, враховує обрані шляхи суспільного розвитку і заслуговує на впровадження.

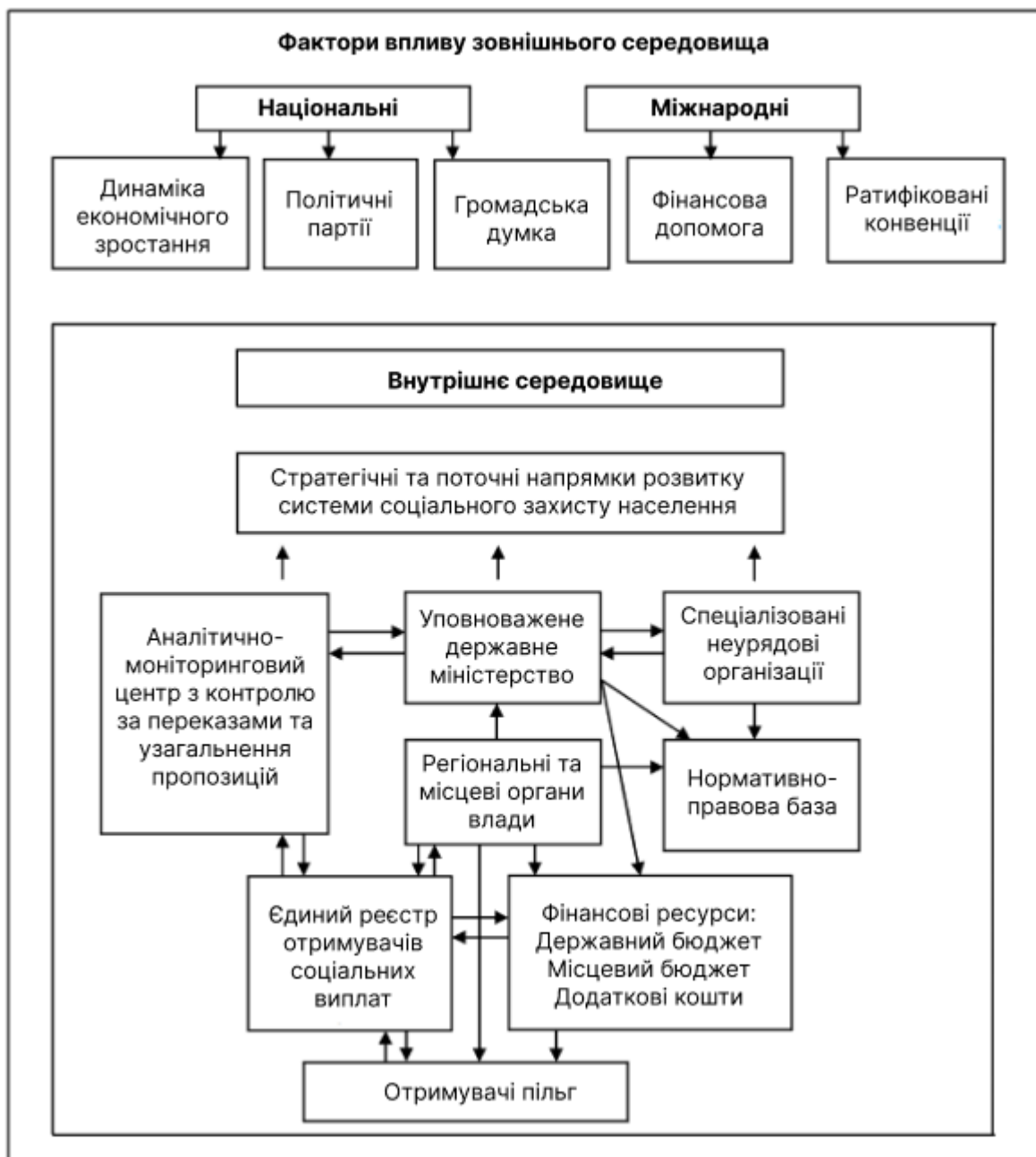

Рис. 3.3 Національна модель економіки добробуту

Джерело: складено автором на основі [25].

Передумови для впровадження запропонованої національної моделі соціального захисту:

1. Наукове обґрунтування та офіційне затвердження соціальних стандартів, особливо тих, що стосуються соціального захисту, які відображають реальні фізичні потреби бенефіціарів, та їх поступове впровадження відповідно до реальних фінансових можливостей.

2. Доповнення нормативно-правової бази необхідними законами України, постановами Верховної Ради України, іншими нормативно-правовими актами відповідних міністерств та регіональних органів влади відповідно до європейської траєкторії розвитку України.

3. Створення єдиного національного реєстру, що охоплює всіх отримувачів різних видів соціальної допомоги, включаючи соціальні виплати, відповідно до розробленої нормативно-правової бази.

4. Забезпечення наявності необхідних коштів у поточному бюджетному циклі для здійснення зазначених трансфертів, включаючи відповідну індексацію.

5. Запровадження механізмів взаємодії між профільним міністерством, його структурними підрозділами, органами місцевого самоврядування, науковими установами, профільними неурядовими організаціями, аналітичними агентствами та експертами для формування та аналітичної оцінки розроблених нормативно-правових заходів, а також для постійного моніторингу стану виплат за переказами та внесення пропозицій щодо їх подальшого вдосконалення.

6. Використання позитивного зарубіжного досвіду, зокрема прагматичних підходів і теоретичних засад, таких як динамічне зростання видатків, що спостерігається у Польщі, Австрії, Індонезії та Італії порівняно з середньоєвропейськими показниками, а також просування принципів універсальної теорії розвитку соціального захисту.

Ці умови мають бути реалізовані на соціальному фундаменті визнання здатності всіх громадян України до відбудови економіки, пріоритетності інтелектуального потенціалу та бачення нації як прогресивної спільноти, що рухається європейським шляхом.

Вибір оптимальної траєкторії розвитку соціальної системи України є необхідною умовою для забезпечення її ефективного функціонування. Система соціального захисту функціонує як складова або підсистема ширшої соціальної структури, при цьому підсистеми нижчого рівня перебувають під впливом векторів розвитку системи вищого рівня. Отже, функціональність системи соціального захисту визначається її нормативно-правовою базою, наявними ресурсами та взаємозв'язками в рамках ширшої соціальної системи.

Відповідно до теорії систем, достатні запаси енергії необхідні для переходу системи на вищий рівень розвитку; за відсутності таких запасів системи регресують до нижчих рівнів функціональності. Україна пережила кілька переломних моментів перехідного періоду, зокрема під час розпаду Радянського Союзу в 1990 році, глобальної фінансової кризи 2007-2009 років, анексії територій у 2014 році та після російської агресії у 2022 році. Протягом багатьох років Україна стикалася з постійними проблемами у зростанні ВВП, переживаючи тривалі періоди спаду, особливо помітні під час економічних криз та геополітичних потрясінь.

Нездатність забезпечити необхідні ресурси, зокрема фінансові, перешкоджала ефективному функціонуванню соціальної системи. Одним із хибних стратегічних підходів було прагнення наслідувати російські моделі розвитку замість того, щоб орієнтуватися на європейську траєкторію і прагнути до вступу в НАТО, як це спостерігається в багатьох посткомуністичних країнах.

У світлі цих міркувань ми пропонуємо наступні напрямки розвитку системи соціального захисту:

- нормативно-правовий напрям: створення надійної нормативно-правової бази має враховувати домінуючі вектори суспільного розвитку.

- адміністративний напрям: при реструктуризації відповідного профільного міністерства слід звернути особливу увагу на його розширену роль у виконанні нових функцій.

- організаційний напрям: співпраця з науковими установами та спеціалізованими неурядовими організаціями має важливе значення для підвищення організаційної ефективності.

Таким чином, європейська орієнтація розвитку України зумовлює необхідність пошуку відповідних моделей і механізмів для всіх підсистем соціальної системи. Результати нашого дослідження, зокрема запропонована модель та напрями розвитку системи соціального захисту населення, обіцяють суттєве вдосконалення механізмів грошових виплат на користь отримувачів допомоги. Зважаючи на актуальність теми дослідження, подальші наукові пошуки, зокрема щодо формування соціальних стандартів та контролю за використанням коштів, є виправданими.

Отже, розроблена модель національної системи соціального захисту враховує ключові аспекти, необхідні для її успішного функціонування, і має потенціал для вдосконалення соціального захисту населення України, зокрема:

1. Модель розроблена на основі виявлених проблем у національній системі соціального захисту, а також з урахуванням позитивного досвіду України та інших країн

2. Модель передбачає отримання фінансових ресурсів з різних джерел, включаючи потенційне залучення додаткових коштів від вітчизняних та

іноземних донорів. Це сприяє більшій стабільності та забезпечує достатні обсяги фінансування для системи соціального захисту.

3. Важливим аспектом моделі є інтеграція всіх зацікавлених сторін у структуру аналітичного та моніторингового центру. Це сприяє збільшенню взаєморозуміння та співпраці між різними групами зацікавлених осіб у реалізації моделі.

ВИСНОВКИ

1. Розвиток економіки добробуту та поява нової економіки добробуту представляють важливі кроки у цьому напрямку. Нова економіка добробуту має бути об'єктивною, уникаючи суб'єктивних оцінок, але її також обмежують деякі фактори. Інтеграція раціональних аспектів традиційної економіки добробуту, таких як корисність і міжособистісні порівняння, у нові підходи є важливою для досягнення повного рівня соціального добробуту і теоретичної обґрунтованості.

2. Засновані на об'єктивних категоріях добробуту становлять фізичні й соціальні атрибути як матеріальних, так і соціальних умов життя, таких як ресурси, працездатність, дохід, освіта, здоров'я, житло та їхнє екологічне середовище. Зважаючи на думки та почуття людей щодо свого життя та задоволеність конкретними аспектами у психологічних реакціях, таких як автономія, майстерність, соціальні зв'язки та безпека, визначається суб'єктивний компонент добробуту.

3. Для оцінки добробуту людини у межах соціоекологічної системи використовуються показники, зокрема Індекс людського розвитку, Індекс Щасливої Планети, Індекс соціального захисту, Індекс розподілу доходів. Ці показники дозволяють оцінити рівень добробуту, аналізуючи об'єктивні та суб'єктивні аспекти соціально-економічного розвитку.

4. Оскільки економіка добробуту заснована на економічному зростанні, виникає конфлікт між фінансовою вигодою та соціальною користю. Цей конфлікт потребує раціонального балансування для досягнення сталого розвитку економічної системи в цілому.

5. У контексті розвинутих країн, як Австрія, відзначаються такі особливості реалізації економіки добробуту: комерційна орієнтація; використання інноваційних методів для розв'язання соціальних проблем; розвинена система соціального страхування.

6. Економіка добробуту в Польщі зростає з урахуванням унікальних правових, фінансових та соціальних умов, які вимагають подальшої підтримки та адаптації для досягнення сталого розвитку та інтеграції вразливих верств населення. Соціальні підприємства мають розвивати свою діяльність, не лише підтримуючи соціальні цінності, але й пропонуючи товари та послуги, які відповідають потребам ринку.

7. В Індонезії існують ключові програми соціального забезпечення, які надають основні послуги для населення за допомогою включення малозабезпечених верств населення у виробничий процес, що своєю чергою сприяє розвитку економічних можливостей і соціальній інтеграції. Попри досягнення країни у сфері економічного добробуту, існують проблеми, такі як обмежений доступ до фінансових ресурсів для соціальних підприємств та необхідність адаптації до нових технологій.

8. Україна виділяє значні ресурси на соціальний захист, що вказує на увагу влади до соціальних потреб. Зростання витрат на соціальний захист в Україні з роками перевищує середні показники ЄС, свідчаючи про висхідну активність української влади у цьому напрямі.

9. Розроблена модель національної системи соціального захисту враховує ключові аспекти, необхідні для її успішного функціонування, і має потенціал для вдосконалення соціального захисту населення України. Модель враховує виявлені проблеми у національній системі соціального захисту та позитивний досвід України та інших країн. Вона передбачає отримання фінансових ресурсів з різних джерел, включаючи потенційне залучення

додаткових коштів від вітчизняних та іноземних донорів, що сприяє більшій стабільності та забезпечує достатні обсяги фінансування для системи соціального захисту. Важливим аспектом моделі є інтеграція всіх зацікавлених сторін у структуру аналітичного та моніторингового центру, що сприяє збільшенню взаєморозуміння та співпраці між різними групами зацікавлених осіб у реалізації моделі.

Отже, аналіз різноманітних аспектів економіки добробуту відкриває важливі шляхи розвитку та вдосконалення соціального захисту у країнах світу. Підходи до визначення добробуту поєднують об'єктивні та суб'єктивні складові, зокрема фізичні та соціальні атрибути, а також психологічні аспекти задоволення. Використання показників дозволяє оцінити рівень добробуту та відстежити динаміку його змін. Необхідність балансу між фінансовою вигодою та соціальною користю вимагає ретельного розгляду при прийнятті рішень. Перспективні підходи до економіки добробуту, які використовуються в розвинених країнах, можуть стати важливим джерелом навчання та інспірації для інших націй. Україна теж відзначається активністю у розвитку соціального захисту, проте існують виклики, які потребують уваги та розв'язання. Розроблені моделі національних систем соціального захисту відкривають перспективи для поліпшення життя громадян та забезпечення стабільності економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бубенов Ю. В. Сучасні аспекти функціонування домогосподарств в Україні. *Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Економічні науки*. 2011. № 12. С. 24–29.
2. Волонтерський договір у Польщі. *ЮА Мігрант*. URL: <https://ua-migrant.pl/volonterskyj-dogovir-u-polshhi/> (дата звернення: 28.02.2024).
3. Гринчишин І. М. Еволюція теорій добробуту у постулатах економічних шкіл та концепцій. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія "Економіка"*. 2020. Вип. 1 (13). С. 17–22.
4. Allardt E. Dimensions of welfare in a Comparative Scandinavian Study. *Acta Sociologica*. 1976. Vol. 19, no. 3. P. 227–239. URL: <https://doi.org/10.1177/000169937601900302> (date of access: 28.02.2024).
5. An interview with I. M.D. Little - Social Choice and Welfare. *SpringerLink*. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s00355-005-0008-8> (date of access: 28.02.2024).
6. Arbeit plus. *arbeit plus*. URL: <https://arbeitplus.at/> (date of access: 28.02.2024).
7. Ausserladscheider V. Constructing a neoliberal exclusionary state: the role of far-right populism in economic policy change in post-war Austria. *Comparative European Politics*. 2022. URL: <https://doi.org/10.1057/s41295-022-00315-3> (date of access: 28.02.2024).
8. Austria. *Statista*. URL: <https://www.statista.com/topics/2419/austria/#topicOverview> (date of access: 28.02.2024).
9. Balmford A., Bond W. Trends in the state of nature and their implications for human well-being. *Ecology Letters*. 2005. Vol. 8, no. 11. P. 1218–

1234. URL: <https://doi.org/10.1111/j.1461-0248.2005.00814.x> (date of access: 28.02.2024).

10. Baranyi S., Beaudet P., Locher U. World development report 2011: conflict, security, and development. *Canadian Journal of Development Studies/Revue canadienne d'études du développement*. 2011. Vol. 32, no. 3. P. 342–349. URL: <https://doi.org/10.1080/02255189.2011.622569> (date of access: 28.02.2024).

11. BNP PARIBAS SRI-KEHATI. *BNPP AM Indonesia professional investor*. URL: <https://www.bnpparibas-am.com/id-id/fundsheets/saham/bnp-paribas-sri-kehati-classic-p-idn000365509/?tab=story> (date of access: 28.02.2024).

12. Camfield L., Skevington S. M. On Subjective Well-being and Quality of Life. *Journal of Health Psychology*. 2008. Vol. 13, no. 6. P. 764–775. URL: <https://doi.org/10.1177/1359105308093860> (date of access: 28.02.2024).

13. Cannan E., Pigou A. C. The Economics of Welfare. *The Economic Journal*. 1921. Vol. 31, no. 122. P. 206. URL: <https://doi.org/10.2307/2222816> (date of access: 28.02.2024).

14. Clausing D., Holmes M. Technology Readiness. *Research-Technology Management*. 2010. Vol. 53, no. 4. P. 52–59. URL: <https://doi.org/10.1080/08956308.2010.11657640> (date of access: 28.02.2024).

15. COLLECTIVE ECONOMY IN AUSTRIA. *Annals of Public and Cooperative Economics*. 1961. Vol. 32, no. 2. P. 391–393. URL: <https://doi.org/10.1111/j.1467-8292.1961.tb00014.x> (date of access: 28.02.2024).

16. Conversion of the Amazon rainforest to agriculture results in biotic homogenization of soil bacterial communities / J. L. M. Rodrigues et al. *Proceedings of the National Academy of Sciences*. 2012. Vol. 110, no. 3. P. 988–993. URL: <https://doi.org/10.1073/pnas.1220608110> (date of access: 28.02.2024).

17. Dean H. Popular paradigms and welfare values. *Critical Social Policy*. 1998. Vol. 18, no. 55. P. 131–156. URL: <https://doi.org/10.1177/026101839801805501> (date of access: 28.02.2024).
18. Doyal L., Gough I. A theory of human needs. *Critical Social Policy*. 1984. Vol. 4, no. 10. P. 6–38. URL: <https://doi.org/10.1177/026101838400401002> (date of access: 28.02.2024).
19. Doyal L., Gough I. Intermediate Needs. *A Theory of Human Need*. London, 1991. P. 191–221. URL: https://doi.org/10.1007/978-1-349-21500-3_11 (date of access: 28.02.2024).
20. EQUAL - About EQUAL. *Language selection | European Commission*. URL: https://ec.europa.eu/employment_social/equal_consolidated/about.html (date of access: 28.02.2024).
21. Erster Social Entrepreneurship Fond. *Rastegar Panchal*. URL: <https://www.rpck.com/innovative-fund-formation-rpck-advised-fair-finance-on-the-establishment-of-the-first-social-entrepreneurship-fund-in-austria/> (date of access: 28.02.2024).
22. Ethische politiek in Nederlands-Indië. *Historiek*. URL: <https://historiek.net/ethische-politiek-in-indie-moest-wel-stranden/145704/> (date of access: 28.02.2024).
23. Gerson G. Liberalism, welfare and the crowd in J.A. Hobson. *History of European Ideas*. 2004. Vol. 30, no. 2. P. 197–215. URL: <https://doi.org/10.1016/j.histeuroideas.2004.01.001> (date of access: 28.02.2024).
24. Getzen T. E. Uncertain Times: Kenneth Arrow and the Changing Economics of Health Care. *Inquiry*. 2004. Vol. 41, no. 3. P. 350–352. URL: https://doi.org/10.5034/inquiryjrnl_41.3.350 (date of access: 28.02.2024).
25. Government expenditure on social protection. *European Commission*. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics->

[explained/index.php?title=Government expenditure on social protection](#) (date of access: 28.02.2024).

26. Hatta M. Co-Operative Movement in Indonesia. Cornell University Press, 2019. 121 p.

27. Hille P. "Wir schaffen das!" in Zahlen – DW – 31.08.2020. *dw.com*. URL: <https://www.dw.com/de/fünf-jahre-wir-schaffen-das-in-zahlen/a-54726800> (date of access: 28.02.2024).

28. How Expensive is the Welfare State?: Gross and Net Indicator. *Economics and Finance Research | IDEAS/RePEc*. URL: <https://ideas.repec.org/p/oec/elsaab/92-en.html> (date of access: 28.02.2024).

29. How happy Is the planet. *Happy Planet Index*. URL: <https://happyplanetindex.org/> (date of access: 28.02.2024).

30. Impact Evaluation in Early Stage Impact Investing / F. Scholda et al. *Academy of Management Proceedings*. 2021. Vol. 2021, no. 1. P. 14445. URL: <https://doi.org/10.5465/ambpp.2021.189> (date of access: 28.02.2024).

31. Impact Hub Vienna. *Impact Hub Vienna*. URL: <https://vienna.impacthub.net/> (date of access: 28.02.2024).

32. Indonesian Civil Code (excerpts). *Trans-Lex.org*. URL: https://www.trans-lex.org/602560/_indonesian-civil-code-/-/ (date of access: 28.02.2024).

33. Indonesia's State Ideology of Pancasila. *USCIRF*. URL: <https://www.uscifr.gov/news-room/uscifr-spotlight/indonesias-state-ideology-pancasila> (date of access: 28.02.2024).

34. Is the European Welfare State Really More Expensive?. *OECD iLibrary*. URL: https://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/is-the-european-welfare-state-really-more-expensive_5kg2d2d4pbf0-en (date of access: 28.02.2024).

35. Joseph H. Is the “Point” of the Market Pareto or Kaldor-Hicks Efficiency?. *Business Ethics Journal Review*. 2019. P. 21–26. URL: <https://doi.org/10.12747/bejr2019.07.04> (date of access: 28.02.2024).
36. Kniess J. Bentham on animal welfare. *British Journal for the History of Philosophy*. 2018. Vol. 27, no. 3. P. 556–572. URL: <https://doi.org/10.1080/09608788.2018.1524746> (date of access: 28.02.2024).
37. Kontributor dari proyek Wikimedia. Lembaga swadaya masyarakat. *Wikipedia bahasa Indonesia, ensiklopedia bebas*. URL: https://id.wikipedia.org/wiki/Lembaga_swadaya_masyarakat (date of access: 28.02.2024).
38. LibreTexts. Теоретичні концептуалізації добробуту. *LibreTexts - Ukrayinska*. URL: <http://tinyurl.com/3c62uuvz> (дата звернення: 28.02.2024).
39. Max-Neef M. Human ecology, human economy. *Ecological Economics*. 2002. Vol. 40, no. 2. P. 313–314. URL: [https://doi.org/10.1016/s0921-8009\(01\)00260-9](https://doi.org/10.1016/s0921-8009(01)00260-9) (date of access: 28.02.2024).
40. Ng Y.-K. From Preference to Happiness: Towards a More Complete Welfare Economics. *SSRN Electronic Journal*. 2000. URL: <https://doi.org/10.2139/ssrn.222059> (date of access: 28.02.2024).
41. Nonprofit Organisationen in Österreich 2014. Ergebnisse einer Organisationsbefragung. *Wirtschaftsuniversität Wien*. URL: <https://research.wu.ac.at/de/publications/nonprofit-organisationen-in-österreich-2014-ergebnisse-einer-orga-3> (date of access: 28.02.2024).
42. Organization I. L. The ILO at work: Development results 2012 -2013. Geneva : ILO, 2014. 61 p.
43. Ortiz I. The Case for Universal Social Protection. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/2018/12/case-for-universal-social-protection-ortiz> (date of access: 28.02.2024).

44. Othick J. Development Indicators and the Historical Study of Human Welfare: Towards a New Perspective. *The Journal of Economic History*. 1983. Vol. 43, no. 1. P. 63–70. URL: <https://doi.org/10.1017/s0022050700029004> (date of access: 28.02.2024).
45. PERSPEKTIVE:ARBEIT - Austria's First Social Impact Bond. *Scheuch Foundation*. URL: <https://www.scheuch-foundation.org/en/perspektivearbeit-austrias-first-social-impact-bond/> (date of access: 28.02.2024).
46. Pigou A. C., Aslanbeigui N. The Economics of Welfare. Routledge, 2017. URL: <https://doi.org/10.4324/9781351304368> (date of access: 28.02.2024).
47. Pitt R. N., Washington P. Differences Between Founder-Led and Non-Founder-Led Congregations: A Research Note. *Review of Religious Research*. 2019. Vol. 62, no. 1. P. 67–82. URL: <https://doi.org/10.1007/s13644-019-00390-1> (date of access: 28.02.2024).
48. Poland's 2022 OSCE Chairmanship to focus on OSCE's fundamental tasks, Minister of Foreign Affairs Zbigniew Rau tells Permanent Council. *Organization for Security and Co-operation in Europe*. URL: <https://www.osce.org/chairmanship/492955> (date of access: 28.02.2024).
49. Ponce-de-Leon S. The needs of developing countries and the resources required. *Journal of Hospital Infection*. 1991. Vol. 18. P. 376–381. URL: [https://doi.org/10.1016/0195-6701\(91\)90044-9](https://doi.org/10.1016/0195-6701(91)90044-9) (date of access: 28.02.2024).
50. Private Banking Austria - Bank Gutmann. *Bank Gutmann*. URL: <https://www.gutmann.at/en/home> (date of access: 28.02.2024).
51. Program Interreg NEXT. *Europejska Współpraca Terytorialna*. URL: <https://www.ewt.gov.pl/strony/o-programach/programy-interreg-2021-2027/program-interreg-next-polska-ukraina-2021-2027/> (date of access: 28.02.2024).

52. Reforming the Austrian Welfare System: Facing Demographic and Economic Challenges in a Federal Welfare State. *Challenges to European Welfare Systems*. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-319-07680-5_2.
53. Schneider H., Simsa R. The (New) Social Economy in Austria. *Nonprofit and Civil Society Studies*. Cham, 2021. P. 205–224. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-030-68295-8_10 (date of access: 28.02.2024).
54. Sen A. K. Demography and welfare economics. *Empirica*. 1995. Vol. 22, no. 1. P. 1–21. URL: <https://doi.org/10.1007/bf01388378> (date of access: 28.02.2024).
55. Simsa R. Changing Civic Spaces in the Light of Authoritarian Elements of Politics and the Covid Crisis – The Case of Austria. *Nonprofit Policy Forum*. 2022. URL: <https://doi.org/10.1515/npf-2021-0053> (date of access: 28.02.2024).
56. Smith A. Wealth of Nations. Independently Published, 2020.
57. Social and Economic Cohesion of the Polish Regions. *Studia Prawno-Ekonomiczne*. 2018. Vol. 107. URL: <https://doi.org/10.26485/spe/2018/107/17> (date of access: 28.02.2024).
58. Streeten P. Sustainable development and good governance. *International Affairs*. 1996. Vol. 72, no. 1. P. 178. URL: <https://doi.org/10.2307/2624785> (date of access: 28.02.2024).
59. Streuli N., Woodhead M., Camfield L. What's the Use of 'Well-Being' in Contexts of Child Poverty? Approaches to Research, Monitoring and Children's Participation. *The International Journal of Children's Rights*. 2009. Vol. 17, no. 1. P. 65–109. URL: <https://doi.org/10.1163/157181808x357330> (date of access: 28.02.2024).
60. Syarat dan Cara Dapatkan Kartu Indonesia Pintar (KIP). *KOMPAS.com*. URL:

<https://megapolitan.kompas.com/read/2020/02/17/16134581/syarat-dan-cara-dapatkan-kartu-indonesia-pintar-kip> (date of access: 28.02.2024).

61. The Non-profit Sector on Austria - An economic, legal und political appraisal. URL: https://www.researchgate.net/publication/242408954_The_Non-profit_Sector_on_Austria_-_An_economic_legal_und_political_appraisal.

62. The Perceived Leadership Communication Questionnaire (PLCQ): Development and Validation / F. M. Schneider et al. *The Journal of Psychology*. 2014. Vol. 149, no. 2. P. 175–192. URL: <https://doi.org/10.1080/00223980.2013.864251> (date of access: 28.02.2024).

63. The United Nations in Indonesia. *The United Nations in Indonesia*. URL: <https://indonesia.un.org/en/about/about-the-un> (date of access: 28.02.2024).

64. Vemuri A. W., Costanza R. The role of human, social, built, and natural capital in explaining life satisfaction at the country level: Toward a National Well-Being Index (NWI). *Ecological Economics*. 2006. Vol. 58, no. 1. P. 119–133. URL: <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2005.02.008> (date of access: 28.02.2024).

65. Współtwórcy projektów Fundacji Wikimedia. Polsko-Amerykański Fundusz Pożyczkowy Inicjatyw Obywatelskich. *Wikipedia, wolna encyklopedia*. URL: https://pl.wikipedia.org/wiki/Polsko-Amerykański_Fundusz_Pożyczkowy_Inicjatyw_Obywatelskich (date of access: 28.02.2024).

ДОДАТКИ

Додаток А

ВИМІРЮВАННЯ ПОКАЗНИКІВ ОБ'ЄКТИВНОГО ТА СУБ'ЄКТИВНОГО ДОБРОБУТУ

***Анотація:** Досліджено особливості вимірювання об'єктивного та суб'єктивного добробуту та запропоновану комплексну систему вимірювання добробуту на основі 6 основних індикаторів.*

Постановка проблеми. За результатами узагальнених досліджень щодо методів вимірювання об'єктивного та суб'єктивного добробуту ця стаття пропонує комплексну систему для вимірювання об'єктивного добробуту, зосереджуючись на конкретних та вимірюваних вимірах, які є важливими для індивідуального та суспільного добробуту. Спираючись на офіційні джерела, такі як ОЕСР та ПРООН, ми обговорюємо важливість таких вимірів, як стан здоров'я, можливості працевлаштування, економічний добробут, екологічна стійкість, безпека, політика та громадянська активність.

Основні матеріали дослідження. Важливість добробуту є загальновизнаною, і його вимірювання є питанням, над яким науковці працюють вже тривалий час. Давно використовуваним показником добробуту є валовий внутрішній продукт (ВВП), який відображає ринкову вартість усіх товарів і послуг, вироблених в економіці, включаючи споживання, інвестиції, державні закупівлі, приватні запаси та зовнішньоторговельний баланс. Переваги ВВП багатогранні: він здатний пов'язувати товари й послуги різної природи, представляє лінійну методологію, є об'єктивним і чітким показником, а також корисний для міжнародних порівнянь. Однак проблеми та обмеження використання ВВП широко обговорюються в літературі. Понад 50 років тому Роберт Ф. Кеннеді сказав: «Валовий внутрішній продукт вимірює все, крім того, що робить життя вартісним». Зосереджуючись виключно на ВВП, ми ігноруємо негативні наслідки економічного зростання для суспільства, такі як зміна клімату та нерівність доходів, якість життя; таким чином, його використання як індексу добробуту може призвести до хибних висновків [3].

Запропонувати єдине визначення об'єктивного благополуччя є значним викликом, головним чином через його багатовимірність. Тому дослідники зосередилися на ретельному визначенні його об'єктивно вимірюваних вимірів. Об'єктивне благополуччя традиційно вимірюється за допомогою опитувань, таких як моніторинг доходів і споживання домогосподарств. Однак, як правило, такі опитування є дуже дорогими й трудомісткими, що ускладнює багатьом країнам і глобальним інституціям можливість часто оновлювати свої дані. Тому останні кілька років спостерігається зміна підходів до вимірювання об'єктивного добробуту. Зокрема, дослідники різних дисциплін пропонують кілька методологій вимірювання індивідуального та колективного об'єктивного благополуччя, що базуються на поєднанні нових джерел даних і традиційних опитувань.

Протягом останніх років державні установи та неурядові компанії працювали над визначенням вимірів, які вважаються важливими для покращення суспільного добробуту та його порівняння між країнами та роками. Наприклад, Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) визначила 11 важливих тем, які отримали назву «Система добробуту ОЕСР»; Програма розвитку ООН (ПРООН) визначила 17 цілей сталого

розвитку, які отримали назву «ЦСР». З вищезгаданих ініціатив очевидно, що для різних інституцій виміри добробуту можуть бути різними, іноді розмитими, і їх важко піддаються статистичній обробці. Тому, спираючись на вищезгадані офіційні документи, ми пропонуємо наступні конкретні та вимірювані виміри добробуту:

1. Стан здоров'я є важливим фактором добробуту людей, як це було показано Комісією ВООЗ з макроекономіки та охорони здоров'я у 2001 році на глобальному рівні, а також Лісабонською стратегією зростання та зайнятості у 2000 році [2]. Здоров'я об'єднує багато інших переваг, від можливостей працевлаштування до соціальних відносин, від зниження витрат на охорону здоров'я до збільшення тривалості життя.

2. Можливості працевлаштування є найважливішим виміром добробуту, оскільки вони мають очевидні економічні та соціальні переваги, сприяють здоров'ю людей та суспільній, політичній та економічній стабільності. Вимір можливостей працевлаштування складається з трьох основних детермінант: рівень зайнятості, якість роботи та баланс між роботою та особистим життям. Рівень зайнятості є вирішальним аспектом, оскільки люди в країнах з високим рівнем зайнятості мають кращі зв'язки в суспільстві. Зокрема, це показник, на який орієнтуються політики, щоб уникнути бідності та соціальної ізоляції. Другою детермінантою є якість роботи, з точки зору об'єктивної стабільності роботи, винагороди, навичок та безпеки на роботі, що може свідчити про певні відмінності між різними робочими середовищами.

3. Хоча соціально-економічні показники самі по собі не є достатніми для відображення суспільного добробуту, не викликає сумнівів, що вони позитивно на нього впливають. Змінними, які сприяють його вимірюванню, є дохід, багатство, споживчі витрати, житлові умови та володіння споживчими товарами тривалого користування, і вони можуть опосередковано впливати на доступ до вищої освіти, охорони здоров'я тощо. Зокрема, ОЕСР пропонує дві основні детермінанти, які складають загальний економічний добробут: наявний дохід і багатство, а також споживчі витрати.

4. Здорове природне середовище має важливе значення для добробуту кожної людини в суспільстві. Чиста вода, чисте повітря та незабруднені харчові продукти є прикладами благ, які можливі лише в екологічному контексті, коли виробнича та соціальна діяльність людини здійснюється з повагою до довкілля та його природних ресурсів.

5. Вимір безпеки охоплює ризик того, що люди можуть зазнати фізичного нападу, стати жертвами та постраждати від інших злочинів, таких як економічні збитки, фізична шкода та психологічний посттравматичний стрес. Зменшення насильницьких злочинів, торгівлі людьми, примусової праці та жорстокого поводження з дітьми є чіткими глобальними цілями, запропонованими Організацією Об'єднаних Націй [1]. Опосередковано злочинність впливає на благополуччя тих, хто не став жертвою, перебуваючи в соціальній мережі жертв або через новини, що поширюються в (соціальних) медіа. Іншою детермінантою є насильство, від якого потерпають у сім'ї та поза нею, і яке має як прямий, так і опосередкований вплив на людей. Зокрема, жертви страждають від прямих наслідків, які можуть тривати довгий час, якщо не все життя, залежно від здатності людини керувати своїм повсякденним життям, медичних витрат, залежності від інших та здатності досягати щастя. Опосередковано це спричиняє невпевненість і тривогу, що створює труднощі у повсякденній діяльності.

6. Політичний вимір також є важливим для об'єктивного добробуту. Сьогодні громадяни більше, ніж будь-коли, вимагають більшої прозорості від своїх урядів та державних інституцій. Справедлива громадянська та політична участь, а також прозорість не лише

безпосередньо сприяють добробуту, але й опосередковано, оскільки дозволяють підвищити ефективність державної політики, знизити вартість транзакцій та мінімізувати ризик шахрайства. Таким чином, до цієї категорії належать дві детермінанти, які пов'язані з публічною сферою як рушійною силою добробуту громадян як на місцевому, так і на національному рівні: громадянська та політична активність, а також довіра та соціальна згуртованість. Явка виборців є найкращим з існуючих засобів вимірювання громадянської та політичної активності й вимірюється як відсоток зареєстрованого населення, яке проголосувало на виборах. Щодо довіри та соціальної згуртованості, ОЕСР пропонує залучати громадськість (наприклад, зацікавлені сторони) до розробки нормативно-правових актів. Якщо громадяни мають можливість брати участь у розробці законів та підзаконних актів, більш імовірно, що вони довірятимуть державним інституціям, а ті дотримуватимуться суспільних правил.

Висновки. Встановлено, що вимірювання добробуту є складною та багатовимірною концепцією, яка еволюціонувала з плином часу. Хоча ВВП традиційно використовується як показник добробуту через його об'єктивність та легкість порівняння між країнами, він має обмеження у відображенні повного обсягу суспільного добробуту, оскільки не враховує суттєві фактори, які роблять життя вартісним. З розвитком дослідницьких методологій і джерел даних відбувся зсув у бік вимірювання добробуту за допомогою поєднання традиційних опитувань і нових джерел даних, що дозволяє отримати краще уявлення про суспільний добробут.

Загалом, еволюція методологій та систем вимірювання добробуту відображає перехід до більш цілісного розуміння суспільного благополуччя, яке враховує низку факторів, що виходять за рамки лише економічних показників. Зосереджуючись на таких ключових вимірах, як здоров'я, можливості працевлаштування, навколишнє середовище, безпека та політика, політики та дослідники можуть розробляти більш цілеспрямовані заходи для покращення загального добробуту та якості життя населення в усьому світі.

Список використаних джерел:

1. Criminology and the UN Sustainable Development Goals: The Need for Support and Critique / J. Blaustein et al. The British Journal of Criminology. 2017. Vol. 58, no. 4. P. 767–786. URL: <https://doi.org/10.1093/bjc/azx061> (date of access: 09.04.2024).
2. de Ruijter A., Hervey T. K. Healthcare and the Lisbon Strategy. SSRN Electronic Journal. 2012. URL: <https://doi.org/10.2139/ssrn.3104454> (date of access: 09.04.2024).
3. Fleurbaey M. Beyond GDP: The Quest for a Measure of Social Welfare. Journal of Economic Literature. 2009. Vol. 47, no. 4. P. 1029–1075. URL: <https://doi.org/10.1257/jel.47.4.1029> (date of access: 09.04.2024).